

Ya impaitudek Apu Dios nan Mark ni meippanggep Jesus

¹⁻² Huyya neitudek ni impahding Jesus Christo e U-unggan Apu Dios ni panyaggudan ni tuu. Ya laputu ey ya etan inamnuan eman ni intudek Isaiah e prophet Apu Dios e kantuy:

“Um-itu-dakkak ni hakey ni tuun memenggunan an mengtuttuddun meippanggep ni higam et han ka dumteng.

³ Umlaw di endi bebley di desert et tu ittettetkuk e kantuy ‘Idaddan yu niya iyayyaggud yu dellanen ni Apu tayu.’ ” *

⁴ Entanni tu-wangu ey wada hi John e kamemenyag. Nanha-ad di desert, et mantuttuddudun tuu niya binenyagan tudda. Kantud intuttuddu tu ey “Pantuttuyyu kayun liwat yu malat pesinsahan dakeyun Apu Dios, et benyagan dakeyun pengippeang-angan yun nantuttuyyuan yu.”

⁵ Immalidda katuutuud Judea et yad Jerusalem ni mengngel ni kaituttuddun John. Nan-ehel da liwat dan hi-gatu, et pambenyagan tudda etan di Wangwang e Jordan.

⁶ Ya balwasin John ey inebel ni dutdut ni kamel niya katat hu ballikid tu. Ya tuka kenna ey dudun et ya tuka innuma ey danum ni putsukan.

* **1:3 1:3** Ya pinhed nunyan e-helen ey pandaddan kayu e iyayyaggud yu elaw yu, tep um-ali Apu tayu.

⁷ Kantuddan tutu-u ey “Yalli etan um-alin meihhullul ni hi-gak ey eta-ta-gey nem hi-gak. Et anin ni mengubbah ni iket ni patut tu et eggak lebbeng, tep nebabahhak ni peteg.

⁸ Hedin hi-gak, man benyagan dakeyun danum, nem hedin hi-gatu, man benyagan dakeyun Ispirituh Apu Dios.”

*Ya nebenyagan Jesus et ya nenuttullunan Satanias ni hi-gatun mengippahding ni lawah
(Matthew 3:13-4:11; Luke 3:21-22; 4:1-13)*

⁹ Entanni ey immali hi Jesus e nalpud Nazareth di provincia di Galilee, et benyagan John di Wangwang e Jordan.

¹⁰ Dimmakal hi Jesus etan di wangwang ey inang-ang tu e nantekang hu kabunyan ey immali hu Ispirituh Apu Dios e heni paluma hu ang-ang tu, et umpan hi-gatu.

¹¹ Ey wada immehel alid kabunyan e kantuy “Hi-gam hu U-ungngak ni nakappinshed kun kamengippeamleng ni hi-gak.”

¹² Entanni ey impalaw ni Ispirituh Apu Dios hi Jesus di desert,

¹³ et manha-ad diman ni na-pat ni aggew. Impenatnan Satanias ni tinuttullun hi Jesus di man ma-lat manliwwat. Wadaddad man hu anggetakkut ni animal, nem wadadda dama anghel ni nengippaptek ni hi-gatu.

*Ya nengaygan Jesus idan epat ni matebukul ni deleg ni mambalin ni disipol tu
(Matthew 4:18-22; Luke 4:14-15; 5:1-11)*

¹⁴ Yan eman ni nengipekalebutan Herod nan John ey limmaw hi Jesus di Galilee ni mantuttuddun meippanggep nan Apu Dios.

¹⁵ Kantuy “Pantuttuyyu kayun liwat yu et kulu-gen yu hu impahding Apu Dios ni panyaggudan ni tuu, tep immali law hu intu-dak tun man-apu.”

¹⁶ Nandalan hi Jesus di gilig ni Baybay e Galilee, ey inang-ang tudda hu han-agi e di Simon nan Andrew ni kamantebbukul ni deleg, tep humman ngunu da.

¹⁷ Inaygan idan Jesus et kantun hi-gaday “Pakilaw kayun hi-gak, et tuttudduan dakeyun mengewwis idan tuu, et hi-gak hu u-unnuden da.”

¹⁸ Pinhakkeyey hini-yan da tabukul da et maikuyug idan Jesus.

¹⁹ Ida kamenglaw ey inang-ang Jesus ida dama han-agin u-unggan Sebedi, e di James nan John, et yadda bega-en dad bangsa e daka paniddaddan hu tabukul da.

²⁰ Inaygan tudda dama et pinhakkeyey hini-yan da hi ameda, et yadda bega-en da, et makilaw idan hi-gatu.

Ya nangkalan Jesus ni neihuklung ni dimonyoh etan ni tuu

(Luke 4:31-37)

²¹ Limmaw idad Capernaum et yan nedatngan ni Sabaduh, ey limmaw hi Jesus di simbaan idan Jews et mantuttuddu.

²² Yadda etan tutu-un nangngel ni hi-gatu ey natngadda, tep ka-ang-ang e et-eteng kelebengan tun mantuttuddu nem yadda kamantuttuddun Tugun Moses.

²³ Ey neipapaddih ni nunman ni wadadman hu tuun nehuklungan ni dimonyoh, ey kaman-tetekkuk e kantuy

²⁴ “Jesus e iNazareth, hipa pehding mun hi-gami? Kaw immali kan mengastigun hi-gami? Inamta daka. Hi-gam etan kayyaggud ni peteg ni intu-dak Apu Dios.”

²⁵ Nem imbunget Jesus etan dimonyoh e kantuy “Eneeneng ka niya ka-kal ka eyan tuu.”

²⁶ Pinhakkeyey impegeygey ni dimonyoh etan tuu, ey simmekuk et han ma-kal.

²⁷ Natngadda etan tutu-u et wada hakkeyey kanday “Inna-nu tu huyyan neipahding? Endi tayu diddingngel ni hanneya. Kele ebuh ehel tu ey kameippahding hu pinhed tu? Deh numan e anin ni dimonyoh ni neihuklung, et kabaelan tun e-kalen!”

²⁸ Et humman hu, anggegannu ey nandingngel hi Jesus di kebebbebley di Galilee.

Ya nangkalan Jesus ni degeh idan dakel ni tuu (Matthew 8:14-17; Luke 4:38-41)

²⁹ Immehep hi Jesus di simbaan et lumaw di baley idan han-agi e di Simon nan Andrew. Nekilaw ni hi-gatud James nan John.

³⁰ Himmegep ey daka pan-e-helan hi-gatu e kaumbabaktad hi inan etan ni ahwan Simon, tep nemahhig hu atung ni annel tu.

³¹ Limmaw hi Jesus di kad-an tu et tengeden tu ngamay tu et peehneng tu. Ey pinhakkeyey nakal hu atung ni annel tu, et ipaptek tu kennen di Jesus.

³² Entannit kamangkelinnug hu aggew ey nani-liddan katuutuu hu kamampandedgeh niyadda nangkehuklungan ni dimonyoh di kad-an Jesus.

³³ Et emin ida tutu-ud man ni bebley ey neamung idad dallin ni baley Simon.

³⁴ Et pan-ekalen Jesus hu nambakbaklang ni degeh idan nunman ni tutu-u anin idan neihuklung ni dimonyoh Inamtaddan dimonyoh e Uungngan Apu Dios hi Jesus, nem eleg pinhed Jesus ni hi-gada mengippeamta, et humman hu, eleg tudda i-abulut ni umhapit.

Ya nantuttudduan Jesus di kebebbley di Galilee

(Luke 4:42-44)

³⁵ Kamangkewa-wa ey bimmangun hi Jesus et lumaw di endi bebley et an mandasal.

³⁶ Newa-wa et lumaw di Simon et yadda etan edum tu et da hamahamaken.

³⁷ Entanni ey himmak da et kandan hi-gatuy “Daka kaanhemmahemmakaddan katuutuu.”

³⁸ Nem kan Jesus ni hi-gaday “Itsuy kuma tep mahapul ni umlaw itsud edum ni bebley et nak mantuttuddu damadman, tep humman gaputun inlian ku.”

³⁹ Dillan tu dakel ni bebley di Galilee, et mantuttuddud kesimsimbaan niya ingkal tudda dimonyoh ni neihuklung di tuu.

Ya nangkalan Jesus ni degeh etan ni tuun kamengmengpuh annel tu

(Matthew 8:1-4; Luke 5:12-16)

⁴⁰ Wada etan hakey ni tuun kamengmengpuh annel tun immalid kad-an Jesus, et mampehem-mehemmek ni hi-gatu. Ey nandukkun et kantuy “Ekal mu anhan eya degeh ku hedin pinhed mu, tep inamtak e dammutun han-ekal mu.”

⁴¹ Himmek Jesus et kap-en tu et kantuy “Pinhed ku. Na-kal kaya law huttan ni degeh mu.”

⁴² Ey pinhakkeyey na-kal numan hu degeh tu.

⁴³ Nekattugun Jesus humman ni tuu et han tu itu-dak.

⁴⁴ Et kan Jesus ni hi-gatuy “Entan tu i-i-hel huyyan impahding kun hi-gam, nem panna-ud ka kuman umlaw di kad-an ni padi et mu peang-ang ni hi-gatu e na-kal hu degeh mu. Ey u-unnud mu tugun Moses et mu iappitan hi Apu Dios mat pengamtaan ni tutu-u e na-kal hu degeh mu.”

⁴⁵ Nem limmaw kumedek etan tuu et tu pan-i-hel di kebebbebley humman ni impahding Jesus. Et humman hu, kaelielidda dakel ni tuu et endi inna-nu tun umlaw di edum ni bebley. Limmaw etan di endi bebley, nem limmaw ida metlaing hu dakel ni tuun nalpud kebebbebley di kad-an tu.

2

Ya nangkalan Jesus ni dahuy etan ni tuu

(Matthew 9:1-8; Luke 5:17-26)

¹ Nelabah pigan aggew ey nambanggad di Jesus di Capernaum, ey nandingngel e wadad man.

² Et maemung mewan hu dakel ni tuu, et mapnu etan baley ni dinuttuk da, anin di habyen et endi inna-nun tuun umhegep. Tuka pan-ituttuddu hu ehel Apu Dios idan katuutuu

³ ey wada in-ali dan tuun nedahuy ni in-attang idan epat ni tuu.

⁴ Endi inna-nu dan mengihgep di kad-an Jesus, tep napnun tuu etan baley, et ida gumu-kang di atep ni nengipedalnan da etan ni nedahuy. Iniketan da etan ayyud ni binaktadan tu, et layagen dad petek nan Jesus.

⁵ Inang-ang Jesus e wada hu daka pengullug, et kantu etan ni nedahuy ey “Agik, pinesinsahan ku liwat mu.”

⁶ Wadadda etan kamantuttuddun intugun Moses ey kanda nemnem day

⁷ “Kele hanniman hu kapan-e-ehel eyan tuu e tu ni-ngangu kala-pahi hi Apu Dios. Endi edum ni kamemessinsah ni liwat, nem ebuh hi Apu Dios.”

⁸ Inamtan Jesus humman ni daka nemnem-nema et kantun hi-gaday “Kele henin nuntan yuka pannemnem?”

⁹ Hipa nelallakkah? Ya kaney ‘Nepesinsahan hu liwat mu,’ winu ‘Inah ka, alam hu ayyud mu et umenamut ka?’

¹⁰ Nem imay et peang-ang kun hi-gayu e hi-gak e Pengulwan emin ni tuu ey wada kelebengak eyad puyek ni memessinsah ni liwat.” * Et

* **2:10 2:10** Yadda Jews ey inamta da e hi Apu Dios ni ebuh hu kamemessinsah ni liwat niya kamengkal ni degeh. Et humman hu, yan nengipeyaggudan Jesus etan ni nedahuy ey impeang-ang tu e Dios hi-gatu.

ihanggan Jesus etan ni nedahuy et kantuy

¹¹ “Inah ka, alam hu ayyud mu et umenamut ka.”

¹² Ey immehneng etan nedahuy et alen tu ayyud tu et manglaw. Ey natngaddan emin hu tuun wadadman et daydayawen da hi Apu Dios. Kanday “Endi tayu inenang-ang ni hanneya, ebuh nunya!”

Ya nengayan Jesus nan Levi ni mambalin ni disipol tu

(Matthew 9:9-13; Luke 5:27-32)

¹³ Wada mewan hu linawwan di Jesus di gilig ni Baybay e Galilee ey neamung hu dakel ni tuud kad-an tu et tuttudduan tudda.

¹⁴ Negibbuh ni sinuttuudduan tudda et kamenglaw ey inang-ang tu etan u-ungngan Alpeus e hi Levi e kaman-emption ni buwis ni yimudung di upisinah tu. Kan Jesus ni hi-gatuy “Pakilaw kan hi-gak.” Ey pinhakkeyey imminah hi Levi et makilaw nan Jesus.

¹⁵ Yan hakey ni aggew ni kapengngannid Jesus et yadda disipol tud baley Levi ey nekikan idan hi-gadadda etan kaman-emption ni buwis niyadda edum dan neliwtan ni tuu, tep dakel law ni hi-gada hu kamekikkilaw ni hi-gatu.

¹⁶ Wadadda etan edum ni Pharisee ni kamantuttuuddun Tugun Moses hu nenang-ang nan Jesus ni nekikan etan idan neliwtan ni tuu et kandaddan disipol Jesus ey “Kele kamekikkan hi Jesus idan kaman-emption ni buwis niyadda edum dan neliwatan?”

¹⁷ Dingngel Jesus humman ni inhel da et kantuy “Ya kamandedgeh hu kamanheppul ni

doktor, beken ida etan ni tuun endi degeh da. Henin hi-gak e immali-ak ni an memaddang idan neliwatan. Eleggak umlin memaddang idan tuun kanday endi liwat da.”

Ya meippanggep ni kapantetpeli
(*Matthew 9:14-17; Luke 5:33-39*)

¹⁸ Wadan hakey ni aggew ni nantepel ida disipol John e kamememyag et yadda Pharisee. Et kan idan tuun nan hi Jesus ey “Kele ngu eleg mantetpel ida disipol mu, ey yadda disipol John niyadda Pharisee ey ida kamantetpel?”

¹⁹⁻²⁰ Kan Jesus ni hi-gaday “Kaw ida kamantetpel hu gagayyum ni lakin mangkasal? Eleg, tep wada etan gayyum dan lakin manhehngget. Nem hedin wada memettey etan ni nanhenget, ey yan nunman ali law pantetpelan idan gayyum tu. Yadda disipol ku ey heni gayyum ni manhehngget tep yan nunyan wada-ak di kad-an da ey eleg ida mantetpel, nem hedin endi-ak ali law di kad-an da, ey mantetpel ida tep ya pannemnem dan hi-gak.”

²¹ Kan tu mewan ey “Endi tuun tu ittuftup hu baluh ni luput di daan ni balwasi, tep hedin hanniman pehding tu, ey umkayhen etan baluh ni ittuftup tu et mekyub etan balwasi et memaman mebi-ki.

²² Hanniman dama etan katat ni ha-addan ni meinum e eleg ihha-ad hu pakekapyan meinum di kimmelhin katat, tep hedin um-atung etan meinum, man mebeghi etan neitluan tu et umkawah kumedek anin etan meinum. Et humman hu, mahapul ni yad pakekapyan katat hu pengihha-adan ni pakekapyan meinum.”

*Ya kameituttuddun meippangep ni Sabaduh
(Matthew 12:1-8; Luke 6:1-5)*

²³ Hakey ni Sabaduh, ey nandalan di Jesus di payew et puma-sing ida disipol tun pagey et kukkussimen da.

²⁴ Inang-ang idan Pharisee et kandan Jesus ey “Ang-ang mudda kedi eya disipol mu, kele ida pimma-sing ni pagey ey pi-yew tep Sabaduh?”

²⁵ Hinumang Jesus e kantuy “Kaw eleg yu bidbiden etan neitudek ni impahding David ni neupaan da? Neupa David et yadda edum tu,

²⁶ et humgep idad Tabernacle e baley Apu Dios, et kuman ni sinapay ni neiappit nan Apu Dios eman ni hi Abiathar hu Eta-gey ni Padi et id-watan tudda edum tu ey pi-yew hu pengngannan da, tep ebuh hu padin kamengngan ni nunman.”

²⁷⁻²⁸ Intuluy Jesus ni immehel et kantuy “Awasi yu e winedan Apu Dios humman ni aggew e Sabaduh ma-lat panyaggudan ni tuu. Eleg tu letuen hu tuu ma-lat panyaggudan ni Sabaduh. Hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu hu mengip-panghel ni hipan kamepi-yew niya hipa eleg mepi-yew ni Sabaduh e kamengillin ni aggew.”

3

Ya nengipeyaggudan Jesus ni negikuy ni ngamay etan ni tuu

(Matthew 12:9-14; Luke 6:6-11)

¹ Hakey mewan ni Sabaduh ey himmegep hi Jesus di simbaan idan Jews, ey wada etan tuun negikuy ngamay tu.

² Wadadda etan edum ni tuun daka hellipati hedin peyaggud Jesus etan gikuy ni ngamay

nunman ni tuu, ma-lat wada pebehul dan hingat, tep Sabaduh ni nunman e daka ngillinan aggew.

³ Inaygan Jesus humman ni tuu et kantuy “Ikay dih et umehneng kad hinanggaddan eyan tutu-u.”

⁴ Inhanggan Jesus idan etan ni katuutuu et kantuy “Hipa kan ni Tugun ni mabalin ni pehding, hedin Sabaduh? Kaw ya kayyaggud hu pehding ma-lat bumaddang, anin ni Sabaduh winu ya lawah ni umbahbah hu pehding? Kaw kan ni Tugun ey diman hu tuu et matey winu baddangan ma-lat tumegu?” Nem endin hekey idan etan ni tutu-u kaumhumang.

⁵ Peteg bunget Jesus ni tuka penang-angiddan etan ni neamung niya makaggeh nemnem tu. Tep neihla nemnem da niya manghay ida e eleg da pinhed ni ebbuluten hu kameitutuddun meippanggep nan Apu Dios. Et kan Jesus etan ni negikuy ey “Ukyad mu ngamay mu.” Inukyad tu ngamay tu ey kayyaggud law.

⁶ Pinhakkeyey immehep ida etan Pharisee et da panhuhummanganan idan tuun Herod hedin hipa pehding dan memettey nan Jesus.

Ya neiunudan idan dakel ni tuu nan hi Jesus

⁷ Hini-yan Jesus et yadda disipol tu etan simbaan et lumaw idad gilig ni Baybay e Galilee, ey nangkeiunnud ida dakel ni tuun nalpud kebebbley diman Galilee, yad Judea,

⁸ yad Jerusalem, yad Idumea, yad ba-hil ni Wangwang e Jordan, yad kad-an ni Sidon et

yad Tyre. Immalidda tep diddingngel dadda hu kayyaggud ni impahding tu.

⁹ Dakel idan peteg hu tuu et an paelan Jesus idan disipol tu hu bangka ma-lat yadman hu yuddungan tu tep nahkit etan di gilig ni baybay.

¹⁰ Mukun neiunnud hu dakel ni tuu, ey tep ingkal Jesus hu nambakbaklang ni degeh, et nemahhig ida etan edum ni kamandedgeh e ida kamampampippiliw ni umlaw di kad-an tun an mengeppan hi-gatu ma-lat ma-kal degeh da.

¹¹ Hedin inang-ang idan nehuklungan ni dimonyoh hi Jesus, ey neala ni nanlukbub idad kad-an tun nantetekkuk ida e kanday "Hi-gam hu U-ungngan Apu Dios!"

¹² Nem imbunget Jesus ida etan dimonyoh, tep eleg tu pinhed ni hi-gada mengippeamta e hi-gatu hu U-ungngan Apu Dios.

Ya nemilian Jesus ida etan ni Hampulut dewwan disipol tu

(Matthew 10:1-4; Luke 6:12-16)

¹³ Limmaw hi Jesus di duntug e inaygan tudda etan pinpinhed tu,

¹⁴ et pilien tudda hampulut dewwa, et ingadnan tuddan apostles. Hi-gada hu mekikkillaw ni hi-gatun ittu-dak tun an mantuttuddu.

¹⁵ Ey iddawat tun hi-gada hu kabaelan dan mengkal idan neihuklung ni dimonyoh.

¹⁶ Huyyadda ngadan idan Hampulut dewwan apostle ni pinili tu. Hi Simon e ingngadnan tun Peter,

¹⁷ yadda u-ungngan Sebedi e di James nan John e ingngadnan tuddan u-ungngan Kidul,

18 hi Andrew, hi Philip, hi Bartolomew, hi Matthew, hi Tomas, hi James e u-ungngan Alphaeus, hi Thaddeus, hi Simon e Zealot *

19 et hi Judas Iskariot e nengihdul nan hi Jesus.

Hi Jesus et hi Satanias

(Matthew 12:22-32; Luke 11:14-23; 12:10)

20 Negibbuh huyya et umenamut di Jesus ey neamung ida mewan hu dakel ni tuu et endi inna-nu dan mengngan.

21 Dingngel idan agin Jesus et lumaw idan an mengewwit ni hi-gatu, tep wadadda edum ni tuun kanday immangngaw.

22 Ey yadda edum ni nalpud Jerusalem ni kamantuttuddun Tugun Moses ey kanday “Hi Satanias e ap-apun emin ni dimonyoh hu kamei-hhuklung nan Jesus, et mukun han-ekal tudda dimonyoh.”

23 Inaygan idan Jesus et kantun hi-gaday “Kele mewan an pea-allaw Satanias hu edum tu?”

24 Kantu mewan ey “Yadda bimmebley ni eleg manhinbaddang ey mebahbah idan emin, tep megennadwadda.

25 Heni daman wadad hakey ni baley e hedin ida kamambabakal, man lektattuy nekiwadda.

26 Hanniman daman Satanias e hedin hi-gatu ngu ey mekibuhul idan edum tun dimonyoh et megennedwadda ey nanna-ud ni mepappeg hu nan-ap-apuan tu.”

27 Kantu mewan ey “Eleg mabalin ni wada an menekkew di baley etan ni na-let ni tuu,

* **3:18 3:18** Yadda Zealot ey humman ida etan eleg meminhed ni mengu-unnud ni gubilnun Rome.

pakkaw ni belluden tu etan na-let ni tuu et han dammutun umhegep et tu pan-ibsik hu nangkeiha-ad etan di baley.” †

²⁸ Kan Jesus pay ey “Nemnemnem yu eya e-helen kun hi-gayu. Ya tuun manliwwat, anin ya pemihhulan tun edum ni tuu ey dammutun mepessinsahan humman ni liwat tu.

²⁹ Nem ya tuun lawah hu e-helen tun Ispirituh Apu Dios ey eleg mabalin ni mepessinsahan. Et mannananeng humman ni liwat tu.”

³⁰ Huyya inhel Jesus, tep wadadda edum ni kanday nehuklungan hi-gatun dimonyoh.

Hi Jesus et yadda etan agitu

(Matthew 12:46-50; Luke 8:19-21)

³¹ Entanni ey dimmateng ida agin Jesus et hi inetu, et umehneng idad dallin et umitu-dak idan an mengeyyag nan Jesus.

³² Kan ida etan ni nehalikub ni tuud kad-an tuy “Daka kapan-ibbagad inam niyadda agim di dallin.”

³³ Hinumang Jesus et kantuy “Kaw wada neputuk ni inak niya agik?”

³⁴ In-ang-ang tudda etan ni tuun nehalikub di kad-an tu et kantuy “Emin ida eya tuun neamung ey inak ida niya agik ida.

³⁵ Tep emin hu tuun kamengu-unnud ni pinhed Apu Dios ey humman ida nakka ibbilang ni inak niya agik.”

† **3:27 3:27** Ya pinhed tun e-helen ey ya kakina-let Jesus ni mengidduppih nan Satanas.

4

Ya a-abbig ni meippanggep etan ni nanha-bug ni bukel

(Matthew 13:1-9; Luke 8:4-8)

¹ Hakey mewan ni aggew ey wadad Jesus di gilig ni Baybay e Galilee et mantuttuddu. Dakel ida neamung ni tuu et yad bangka yinudungan tu. Yadda etan tutu-u ey wadaddad gilig ni baybay ni kamandeddenggel ni tuka ituttuddu.

² Dakel hu intuttuddu tun hi-gada e nan-ina-abbig tu.

³ Kantun hi-gaday “Dengel yu eya a-abbig ku. Wada etan tuun an nantanem e nanhinna-bug tu.

⁴ Yan nengiha-bugan tu ey wadadda edum ni bukel ni na-gah di dalan et kanen ni sisit.

⁵⁻⁶ Na-gah ida edum ni bukel di mabetun ekket hu puyek tu et ma-nut anggagannun simmemel, nem pimmetang ey nakpit ida, tep eleg lumhed hu lamut da.

⁷ Wadadda edum ni bukel ni na-gah di mag-ulun, nem entanni ey nehilung ida et eleg ida lumme.

⁸ Yadda etan neiha-bug di kayyaggud ni puyek ey simmetemmel ida niya kakkayyaggud ida. Limmameh ida ey wada malemeh, wada edum ni melallammeh niya wadadda edum ni mekallameh.”

⁹ Kan Jesus ey “Nemnemnem yu huyyan inhel ku ma-lat awatan yu.”

¹⁰ Yan eman ni e-ebbuh law hi Jesus et yadda etan Hampulut dewwan disipol tu et yadda etan

edum ni tuun nangngel ni inhel tu, ey kandan hi-gatuy “Hipa keibbellinan etan ni ina-abbig mu?”

¹¹ Kan Jesus ni hi-gaday “Nakka ituttuddun hi-gayu etan elaw ni kapan-ap-apuin Apu Dios ni eleg tu peamta ingganah nunya. Nem hedin yadda etan edum ni tuu, man nakka pan-ina-abbig hu nakka penuttuddu, tep eleg da ebbuluta hu elaw ku,

¹² “Tep anin ni daka ang-ang-anga nakka peh-pehding niya daka deddengngela nakka ituttuddu et eleg da han-awat, tep eleg da pinhed ni ewwatan hu ehel Apu Dios. Tep gullat et ni daka ewwasi, ey mantuttuyyuddan liwat da ma-lat pesinsahan Apu Dios hu nanliwtan da.’ ” *

Ya keibbellinan etan ni a-abbig ni nanha-bug ni bukel

(Matthew 13:18-23; Luke 8:11-15)

¹³ Kan Jesus ida etan ni disipol tuy “Kaw eleg yu han-awat hu keibbellinan eyan ina-abbig ku? Inna-nu tep ni pengewwatan yun edum alin ia-abbig ku?

¹⁴ Ya etan tuun nanha-bug ni bukel, ey kamei-ellig etan di nengituttuddun ehel Apu Dios.

¹⁵ Ya etan bukel ni na-gah di dalan, ey kamei-ellig ida etan ni tuun nangngel ni neituttuddun ehel Apu Dios, nem immali hi Satanas et haulen tudda, et pinhakkeyey liniwwan da hu dingngel da.

* **4:12 4:12** Ang-ang yu hu Isaiah 6:9 niya 43:8, ya Jeremiah 5:21, ya Ezekiel 12:2, ya Matthew 13:14, ya Luke 8:10, ya John 12:40, et ya Romans 11:8.

¹⁶ Yadda etan bukel ni na-gah di mabetu, ey kamei-ellig ida etan ni tuun nangngel ni neituttuddun ehel Apu Dios, et ida kamanggagayan mengebbulut ni dingngel da,

¹⁷ nem kulang daka pengullug et hedin wada pinatnaan dan ligat tep ya daka pengullug, ey daka issiked ni mengu-unnud ni neituttuddun ehel Apu Dios.

¹⁸ Yadda etan bukel ni na-gah di magulun hu neieligan idan tuun nangngel ni neituttuddun ehel Apu Dios,

¹⁹ nem eleg da henggudda tep ya daka nennema ey ya mahapul dad pambiyagan da, ya keddangyanan da, niya pan-am-amlengan da, et humman kaumpapakkuk ni pengullugan dan Apu Dios.

²⁰ Ya etan bukel ni na-gah di kayyaggud ni puyek hu neieligan idan tuun nangngel ni neituttuddun ehel Apu Dios et abuluten da et maihammad hu daka pengullug et kayyaggud hu elaw ni edum, nema-man kayyaggud hu elaw ni edum, ey kayyaggud ni peteg hu elaw ni edum.”

*Ya kei-elligen etan ni dilag
(Luke 8:16-18)*

²¹ Nan-a-abbig mewan hi Jesus et kantuy “Kaw wada tuun tu integan hu kengkeh et hukbungan tu, winu tu ihha-ad di daul ni unggipan tu? Endi, tep emin tuu ey tuka ippatuk ma-lat meang-ang ni emin.

²² Humman keang-angan tu e emin hu neitlun eleg meamtan nunya ey meamtallin edum ni aggew, henin elaw ni nan-ap-apuan Apu Dios.

²³ Pakannemnem yu huyyan inhel ku.”

²⁴ Kantu mewan ni hi-gaday “Pekadngel yu hu nakka ituttuddun hi-gayu et u-unnuden yu. Hedin pehding yu huyya, man me-duman hu inamta yu.

²⁵ Tep ya tuun mengu-unnud ni ehel ku ey baddangan Apu Dios et ma-duman hu inamta tu. Nem ya etan tuun wada ekket ni inamta tu, nem eleg tu u-unnuda hu kameituttuddun hi-gatu ey meendi humman ni ekket ni inamta tu.”

Ya a-abbig ni meippanggep ni katetmelin kaittanem

²⁶ Tagan Jesus hu tuttuudu e kantuy “Ya elaw ni nan-ap-apuan Apu Dios ey heni etan ni tuun an nan-ehék

²⁷ et umenamut. Nelabah pigan aggew et tu ang-angen ey simmemel ida intanem tu et meetteng ida, nem eleg tu amta hedin inna-nu dan simmemel.

²⁸ Ya etan puyek hu katetmeli niya kalemme-hin kameitnem. Kamemengngulu hu temel tu, et han hu annel tu ni han law hu lameh tu.

²⁹ Hedin na-teng hu pagey, ey humman law tsimpuh ni pengennian etan ni nengitnem.”

Ya a-abbig ni meippanggep etan ni bukel ni mustard

(Matthew 13:31-34; Luke 13:18-19)

³⁰ Kan mewan Jesus ey “Hipa edum ni pengi-elligan tayun nan-ap-apuan Apu Dios?

³¹ Kamei-ellig hu nan-ap-apuan Apu Dios di bukel ni mustard e keekkeketan ni bukel,

³² nem hedin simmemel et neetteng ey humman kee-ettengngan idan emin ni kaittanem.

Kamemangngapangnga et dakel ida sisit ni kamampambuuya niya kamanhiddum.”

³³ Heniddan nunyan a-abbig hu nenuttuddun Jesus idan tuun meippanggep ni nan-ap-apuan Apu Dios e dakel nengieligan tu, nem ebuh ida etan han-awat dan intuttuddu tu.

³⁴ Emin hu intuttuddun Jesus ey tuka pan-ina-abbig. Nem hedin ebuh ida disipol tu, ey tuka e-helan hi-gada hu keibbellinan etan ni tuka a-abbiga.

*Ya nengipesikdan Jesus ni pewek di baybay
(Matthew 8:23-27; Luke 8:22-25)*

³⁵ Kamangkehilleng ni nunman ni aggew ey kan Jesus idan disipol tuy “Man-agwat itsud demang eyan baybay.”

³⁶ Et manlugan ida etan di bangkan nanyuyyuddungan Jesus, et hi-yanen dadda etan katuutuu. Wadadda dama etan edum ni nampambangkan nekilaw ni hi-gada.

³⁷ Wadaddad gawwan baybay ey immali na-let ni pewek, ey kamangkepnu hu bangkan danum tep kala-bungan dalluyun hu bangka.

³⁸ Hi Jesus ey wadad utduk etan ni bangka e neugip. Et bangunen idan disipol tu. Kanday “Apu! Kaw eleg ka umkaguh ey deh e melsing itsu?”

³⁹ Bimmangun hi Jesus et kantuy “Kasiked kan pewek niya dalluyun.”

Pinhakkeyey nesiked hu pewek ey immineng law hu danum. †

† 4:39 4:39 Psalm 65:7

⁴⁰ Kan Jesus ni hi-gaday “Kele nemahhig takut yu? Kaw ingganah nunya ey eleg kayu medinnel ni hi-gak?”

⁴¹ Wada hakkeyey natnga et kanday “Hipa namu ingkatuun nunyan tuu? Kele kau-unnudan dibdib niya dalluyun hu ehel tu?”

5

Ya nangkalan Jesus idan neihuklung etan ni kaman-angngaw ni tuu

(Matthew 8:28-34; Luke 8:26-39)

¹ Entanni ey inagwat da etan Baybay e Galilee, et dumteng idad Gerasene.

² Immehep di Jesus etan di bangka ey dinammu da etan hakey ni lakin nehuklungan ni dimonyoh

³ e nalpullid kullunggan tep kamanhahha-ad diman. Eleg ni hekey mebellud anin ni takilala pemellud dan hi-gatu, tep neka-let.

⁴ Anin ni binelubelud dan takilala, et tuka pampegtanga. Endin hekey hu na-let ni kabaelan tun memden ni hi-gatu.

⁵ Anin ni kawwalwal niyan hileng ey kamanhahha-ad di kad-an idan kulung et yaddad neduntug, e kaumtekutekuk niya tuka panggandusi annel tun batu.

⁶ Entannit inang-ang tu hi Jesus di neidad-dawwi, ey nambesik et an mandukkun di hinangga tu,

⁷ ey kamantetekuk e kantuy “Jesus e Uungngan Apu Dios e Keta-ta-geyyan, hipa pehd-ing mun hi-gak? Entan tuwak anhan kastigu.”

⁸ Inhel tu huyya tep ya nanghelan Jesus ni um-a-allaw etan dimonyoh.

⁹ Kan Jesus ey “Hipa ngadan mu?” Kan etan ni dimonyoh ey “Linibu ngadan mi, tep dakel kami.”

¹⁰ Nampehemhemmek etan dimonyoh nan Jesus e kantuy “Entan dakemi anhan palaw di edawwi.”

¹¹ Neipapaddih ni nunman ni wadadda dakel ni killum ni kamanhubhub etan di pangil ni duntug diman

¹² et kan idan dimonyoh ey “Palaw dakemidda eman di killum et hi-gada hu mi keihhuklungan.”

¹³ Inebulut Jesus et palaw tudda etan idad killum, ey kabsik ida et dumep-ah ida etan di eta-gey ni deplah et mangkalsing idad baybay. Ya bilang idan nunman ni killum ey umlaw di dewwan libu.

¹⁴ Nambebessik ida etan kamemappakkan nunman idan killum di bebley et da ehelen idan katuutuu humman ni neipahding. Et lumaw idan emin hu nangngel nunman, et da ang-angen.

¹⁵ Immaliddad kad-an Jesus et ang-angen da etan lakin nehuklungan la nin dimonyoh e kamanyuyyuddung, e nambalwasi law niya kakkayyaggud law hu nemnem tu, ey simmakut ida.

¹⁶ Humman idan tutu-un nenang-ang ni neipahding ida etan ni killum niya neipahding etan ni laki ey da nan-ehel idan edum da.

¹⁷ Ida kaumtatakut et ehlen dan Jesus e heballi hi-yanen tu ew hu bebley da.

18 Kamenggep hi Jesus di bangka ey immali etan lakin nehuklungan la ni et kantun hi-gatuy “Attu anhan et makilawwak ni hi-gam ey?”

19 Nem eleg pinhed Jesus et kantun hi-gatuy “Anemut ka kuma et mu ehlen idan tutu-u hu impahding Apu Dios ni hi-gam tep ya hemek tu.”

20 Et lumaw etan laki et tu pan-i-hel idan tutu-u etan di hampulun bebley di Decapolis hu impahding Jesus ni hi-gatu, ey ida kametnga.

Ya nenagwan Jesus etan ni netey ni u-ungngan Jairo

(Matthew 9:18-26; Luke 8:40-56)

21 Nan-agwat di Jesus di ba-hil etan ni baybay ey dakel ida mewan hu neamung ni tuud kad-an tu.

22 Wada etan hakey ni ap-apun sindalu e hi Jairo ngadan tu e immali et mandukun di hinanggan Jesus.

23 Et mampehemhemmek e kantuy “Ikay anhan et mu kap-en hu u-ungngak ni kamangkatatey ma-lat yumaggud.”

24 Nekilaw hi Jesus ey dakel ida tuun nekilaw et daka keammuammungi.

25 Wadadman hu hakey ni biin nelabah hampulut dewwan toon ey eleg mesikked hu kuheyaw ni kamelpud annel tu.

26 Nampaegaegah ni dakel ni doktor et maumah ni emin hu limmu tu, nem eleg mae-gahan ey tuka pan-ihhi-met kumedek.

27 Dingngel tu lan nunman hu kapehpehding Jesus et mukun limmaw di dingkuggan tu, et tu kap-en hu balwasi tu

²⁸ e kantud nemnem tuy “Anin ni nakka kapan ebuh hu balwasi tu et me-kal degeh ku.”

²⁹ Yan nengapaan tun balwasin Jesus ey ginibek tu e nesiked law etan kamelpud annel tu.

³⁰ Ey hedin hi Jesus, ginibek tu dama e wada ingkal ni kabaelan tun degeh, et manligguh et kantuddan tuu ey “Hipa la nengapan balwasik?”

³¹ Kan idan disipol tuy “Endi maptek ni nengapan hi-gam, tep neamungan dakan dakel ni tuu.”

³² Nem kaman-ang-aang-ang hi Jesus ma-lat ang-angen tu etan nengapan hi-gatu.

³³ Ya etan bii, ey ginibek tu hu neipahding ni hi-gatu et kamangegeygey ni takut tu, et an mandukkun di hinanggan Jesus et ehelen tu hu makulug ni neipahding ni hi-gatu.

³⁴ Kan Jesus ni hi-gatuy “Agik, na-kal law huttan ni degeh mu tep ya muka pengullug ni hi-gak. Anemut ka ey pelinggep mu nemnem mu, tep eleg ali law mambangngad huttan ni degeh mu.”

³⁵ Yan nunman ni kapan-e-ehhelin Jesus ey dimmateng ida etan nalpullid baley Jairo et kandan Jairo ey “Endi silbi tun mu pengeyyagan eyan mittuduh e hi Jesus, tep neendi etan u-unggam.”

³⁶ Dingngel Jesus humman ni inhel dan Jairo, nem eleg tu hanguden et kantun Jairo ey “Entan pandanag mu. Kadinel kan hi-gak.”

³⁷ Limmaw hi Jesus, nem ebuh di Peter et yadda etan han-agi e di James nan John hu ingkuyug tu, tep eleg tu pinhed ni mekillaw ida etan edum.

³⁸ Dimmateng di Jesus di baley di Jairo ey ida kaumlelemyung etan tutu-u, ey endi petekkan tu tep kamampangngulgul hu edum niya kamanangngih hu edum.

³⁹ Himmegep hi Jesus di bawang et kantuddan etan ni tutu-u ey “Kele kayu kaumlelemyung niya kaumnanginangih kayu? Huyyan u-ungnga yu ey eleg matey, nem neugip ni ebuh.”

⁴⁰ Ey kaheghegnudaddan etan ni tutu-u, nem impa-hep Jesus ida. Et ebuh ida etan ammed ni u-ungnga niyadda etan tellun ingkuyug tun himmegep di kuwaltuh ni kad-an nunman ni u-ungnga.

⁴¹ Singnged Jesus hu ngamay nunman ni u-ungnga et kantuy “Talitha koum!” ya keibbelinan tu ey “U-ungnga, inah ka.”

⁴² Pinhakkeyey imminah tu-wangu humman ni u-ungnga et dumlan. (Hampulut dewwa hu toon nunman ni u-ungnga.) Ey natngan peteg ida etan tutu-un nenang-ang nunman ni impahding Jesus.

⁴³ Sinugun idan Jesus e kantuy “Entan tu an ehehel huyyan impahding ku.” Et mampaelan kennen nunman ni u-ungnga et pengannen da.

6

Ya eleg pengullugiddan kebebleyan Jesus ni higatu

(Matthew 13:53-58; Luke 4:16-30)

¹ Hini-yan Jesus humman ni bebley et ume-namut di bebley da e ingkuyug tudda etan Hampulut dewwan disipol tu.

² Nematngan hu Sabaduh et lumaw hi Jesus di simbaan idan Jews et an mantuttuddu. Ey daker

ida etan kamededdenggel ni hi-gatu hu natnga. Kanday “Kele ettu ni-ngangu an nan-adalan eyan tuun tuka ittutuddu? Kele nekallaing? Kabaelan tu pay ni mengippahding ni miracle.

³ Tam hi-gatu ngu anhan etan karpenter ni u-unggan Maria, ey agin James, hi Jose, hi Judas, et hi Simon. Ey tam wadaddad ya etan ida agitun bibi-i.” Humman hu daka pengheli, et humman hu daka kehginga.

⁴ Kan Jesus ni hi-gaday “Yadda prophet ey ida kamedeyyaw di emin di kebebbebley, nem yadda kebebleyen tu, yadda aaggi tu et ya pamilyah tu ey eleg da kulluga.”

⁵⁻⁶ Hi Jesus ey kametngan eleg da pengullugin hi-gatu. Beken ni dakel hu impahding tudman ni miracle, et ebuh ni kinepa tudda hahhakkey ni tuun kamandedgeh et ma-kal degeh da.

Ya nengitu-dakan Jesus ida etan ni Hampulut dewwan disipol tu

(Matthew 10:5-15; Luke 9:1-6)

Entanni ey limmaw di Jesus di kebebbebley et an mantuttuddud man.

⁷ Hakey ni aggew ey inaygan tudda etan Hampulut dewwan disipol tu et handedwaen tuddan intu-dak ni an mantuttuddud kebebbebley. Ey indawat tu hu kabaelan dan mengkal idan dimonyoh ni kameihhuklung.

⁸⁻⁹ Sinugun tudda e kantuy “Entan pambalun ni hipan mahapul yud lawwan yu henin kennen, ya hakbat, ya pihhuh niya balwasin panhullulan yu. Nem ala kayun hulkud niya patut.”

¹⁰ Kantu pay ni hi-gaday “Hedin umlaw kayud hakey ni bebley, panha-ad kayu etan di baley

etan ni mengeyyag ni hi-gayu ingganah peni-yanan yun nunman ni bebley.

¹¹ Ey hedin umlaw kayud hakey ni bebley ey eleg da pinhed ni dedngelen hu yuka ituttuddu niya eleg dakeyu pehgep di baley da, ey pukpuk yu hu dep-ul di dapan yun peni-yanan yun nunman ni bebley et pengipeang-ang yun hi-gada e nanliwat ida.”

¹² Et lumaw ida humman ni Hampulut dewwan disipol Jesus di kebebbebley ni an mantuttuddu. Intuttuddu da e mahapul ni mantuttuyyudda tuun liwat da.

¹³ Ingkal dadda hu neihuklung ni dimonyoh niya ineipuan dan lana etan ida kamampand-edgeh et ma-kal degeh da.

*Ya nengipeputulan Herod ni ulun John
(Matthew 14:1-12; Luke 9:7-9)*

¹⁴ Hi Herod e patul di Galilee ey dingngel tun emin ida huyya, tep nandingngel hi Jesus et ya tuka pehpehding. Kan idan edum ni tuu ey “Hi-gatu la eman hi John e kamemenyag, nem netagwan et mukun han-ipahding tu hu miracle.”

¹⁵ Nem yadda edum ey kanday “Hi-gatu la eman prophet e hi Elijah.” Kan ida daman edum ey “Hi-gatu etan prophet ni henidda lan prophets ni nebayag.”

¹⁶ Dingngel Herod humman, nem kantuy “Hi-gatu eman hi John e impaputul ku ulu tu, nem netagwan.”

¹⁷⁻²⁰ Tep yan nunman ey impadpap Herod hi John idan sindalu tu, et pakelabut tu. Mukun

impahding tu huyya, ey tep kae-e-helin John e kantuy lawah hi-gatu, tep piniliw tu hi Herodias e ahwan agitu e hi Philip. Et mukun anggebelhel Herodias hi John et pinhed tun pepettey nan Herod. Nem kaum-agel hi Herod tep inamta tu e kayyaggud ni tuu hi John niya endi bahul tu et ipaptek tud kallabbuttan. Pinpinhed tun deddengngelen hu kaituttuddun John, anin ni hin-addum ni kamemunnununu nemnem tu.

²¹ Entanni ey nedatngan hu aggew ni panam-amlengan dan neiungngaan Herod. Et yan nunman hu nannemneman nan Herodias ni pengippepetteyan tun John. Neamung idan emin hu ap-apu, yadda kekeddangyan niyadda apapun sindalun an mekikkan di baley Herod. Nangkalpudda humman ni tuud Galilee.

²² Entanniy immehep ali etan u-ungngan Herodias ni bii, et ianteng tu tayaw, ey kaman-amamleng ida etan mangili. Anin hi Herod et immanlan peteg et kantu etan ni u-ungngan bii ey "Ibegam hedin hipa pinhed mun iddawat kun hi-gam. Anin hipa ibbagam et iddawat ku.

²³ Issapatah ku e anin na-mun kammuy ya kagedwah ni bebley ni nan-ap-apuan ku hu kekdewem et dammutu."

²⁴ Limmaw etan biid kad-an inetu et kantuy "Ina, hipa ibbagak ni iddawat tu?" Kan inetuy "Ya ulun John e kamemenyag."

²⁵ Impapuut etan ni u-ungngan biin limmaw di kad-an idan neamung et kanton Herod ey "Pinhed kun iddawat mun nunya hu ulun John e kamemenyag e meihha-ad di duyu."

²⁶ Nemahhig tuttuuyyun Herod, nem neil-uh ni insapatah tu, ey dingngel idan mangili tu e kantuy anin hipa ibbagan nunman ni bii et iddawat tu. Et humman hu, kaumbaing ni mengyat ni inhel tu.

²⁷ Et menu-dak ni sindalu tun an mengellan ulun John. Limmaw etan hakey ni sindalu et tu putulen hu ulun John di kulabbutan.

²⁸ Inha-ad tud duyu et ilaw tu etan ni bii et tu dama idwat nan inetu.

²⁹ Dingngel idan disipol John e pintey da hingatue et da al-en annel tu et da ikulung.

Impambalin Jesus ni dakel etan liman sinapay (Matthew 14:13-21; Luke 9:10-17; John 6:1-14)

³⁰ Nambangngad ida etan Hampulut dewwan intu-dak Jesus, et idaddatteng dan emin hu impahpahding da niya intuttuddu da.

³¹ Anin anhan et kamanhuluhulul hu kameem-mung ni tutu-u et endi inna-nud Jesus niyadda disipol tun mengngan. Et kan Jesus ni hi-gaday "Itsuy ew di nea-appil et itsu man-iyaytu."

³² Et mambangkaddan limmaw ida ma-lat e-ebbuh ida.

³³ Nem dakel ida damengu nenang-ang ni hi-gada, et kabsik ida etan tutu-un nangkaldud kebebbebley et mamenguluddan limmaw etan di gilig ni baybay ni dekkalan di Jesus.

³⁴ Dimmateng di Jesus et umhiep idad bangsa, ey inang-ang tudu dakel ni tuun neamung ey himmek tudu, tep heniddu kalneroh ni impayyag ni kamampattul. Et dakel hu intuttuddu tun hi-gada.

³⁵ Kamangkehilleng law ey kan idan disipol Jesus ni hi-gatuy “Akkunu, kamangkehilleng ey endi tayu pengellaan ni kennen di deya, tep nea-appil huyyan bebley.

³⁶ Itu-dak mudda ew eya tutu-u et ida gumtang ni kennen dad neihnup ni bebley.”

³⁷ Nem kan Jesus ni hi-gaday “Idwasi yudda kuman kennen da!” Kaday “Nem attu mi pengellaan ni dakel ni pihhuh? Mahapul hu dakel ni pihhuh ni iggatang di kennen da.”

³⁸ Kan Jesus ni hi-gaday “Yu ang-ang idan tutu-u hedin piga sinapay ni wada.” Ida nenang-ang ey wada et kandan hi-gatuy “Tam wada nem lillimman sinapay niya deddewwan deleg ni ebuh.”

³⁹ Ey kan Jesus idan disipol tuy “Lakkayuy et yudda amungen etan tutu-u et payudung yuddad mahlek.”

⁴⁰ Et yumudung ida tuu e negenedwaddan hanggatut niya hannenelima.

⁴¹ Illan Jesus etan liman sinapay et ya etan dewwan deleg et itengaw tud kabunyan et mansalamat nan Apu Dios, et peni-angen tu etan sinapay niya deleg, et idwat tuddan disipol tu et da pan-ihatwat idan tuu.

⁴² Negibbuh ni nengan idan emin et maphel ida ey dakel sindaan da.

⁴³ Inemung idan disipol Jesus hu natdaan ey napnu hampulut dewwan basket.

⁴⁴ Ya bilang idan lalakkin nengan ey liman libu.

Ya nandalnan Jesus di ta-pew ni danum di

*baybay**(Matthew 14:22-33; John 6:15-21)*

⁴⁵ Negibbuh idan nengan et pahgep idan Jesus etan disipol tud bangka, et pamengulu tuddan impalaw di Betsaida di ba-hil ni nengannan da, et han tudda pampaenamut etan tutu-u.

⁴⁶ Immanemut idan emin hu tuu et manteyed hi Jesus di duntug ni an mandasal.

⁴⁷ Nehileng law ey wadaddad gawwan baybay etan disipol tu, ey nanengtun immen hi Jesus di duntug e hahhakkey tu.

⁴⁸ Inang-ang Jesus e ida kameligligasi, tep kameihhipngat hu dibdib. Et humman hu, kamangkewa-wa ey limmaw di kad-an da e nandalan di ta-pew ni danum. Melebbah et la,

⁴⁹ nem inang-ang da et tumekut ida, tep kanda na-mu nem banig. Et ida kamantetekuk e kanday “Ammundeh hu banig!”

⁵⁰ Simmakut idan peteg ni nenang-angan dan hi-gatu et kan Jesus ni hi-gaday “Entan takut yu, pandinel kayu, tep hi-gak.”

⁵¹ Et humgep hi Jesus di bangka et makiyudung ni hi-gada ey nesiked hu pewek. Natngaddan peteg hu disipol tun nenang-angan dan neipahding.

⁵² Tep eleg dan hekey awatan etan nengipedakkelan tun sinapay ni binelun da, tep mekelhi ulu da niya kulang dinel dan hi-gatu.

*Ya nampangkalan Jesus ni degeh idan tutu-ud
Genesaret*

(Matthew 14:34-36)

⁵³ Nambangkadda et man-agwat idad Genesaret et iiket dadman hu bangka.

⁵⁴ Inimmatunan idan tuudman hi Jesus,

⁵⁵ et papuut dan limmaw di kebebbebley et dad da pan-iattang hu kamampandedgeh et pan-ilaw dad kad-an tu, anin ni attu lawwan tu.

⁵⁶ Emin di bebley ni kalawwin Jesus ey kapan-iunud idan tutu-un hi-gatud mulkaduh hu kamandedgeh ma-lat kap-en da, anin ni gilig ni balwasi tun ebuh. Ey emin ida etan nengapa ey na-kal degeh da.

7

Ya elaw idan Pharisee (Matthew 15:1-9)

¹ Yan pinhakkeyey neamung idan Pharisee niyadda edum ni kamantuttuddun Tugun Moses ni nalpud Jerusalem di kad-an Jesus

² ey inang-ang dad da etan edum ni disipol tu e eleg ida mambulu et mangan ida.

³ Yadda Pharisee niyadda edum dan Jews ey daka paka-u-unnuda hu meippanggep ni elaw idan aammed dan mambullu ni han ida nengan.

⁴ Ey mahapul ni ulla han da hu daka gettanged mulkaduh ni han da kinan. Dakel ida pay hu edum ni tugun idan aammed dan mahapul ni peka-u-unnuden da henin elaw ni pengullahan ni duyu, ya basuh, ya pa-nay, ya banga niya unggippan.

⁵ Kan idan nunman ni kamantuttuddun Tugun Moses et yadda Pharisee nan hi Jesus ey “Kele eleg u-unnudaddan disipol mu hu tugun idan aammed tayun nunman? Kele daka pemegga ekan e eleg da ipahding hu elaw ni mambullu?”

⁶ Hinumang Jesus et kantuy “Makulug hu inhel lan eman ni prophet e hi Isaiiah meippanggep ni hi-gayun maitek e kantuy

‘Huyyaddan tuu ey kanday da-ak kadaydayawa, nem eleg kaya, tep ehel dan ebuh. Ya kakulugan tu ey eleg da-ak ni hekey nem-nema.

⁷ Endi silbitu daka pandeyyawin hi-gak, tep ya tugun ni tuu hu daka ituttuddun u-unnuden ni tuu ey kanday hi-gak hu kan tugun, nem beken kaya.’ *

⁸ Inwalleng yu hu tugun Apu Dios et ya tugun ni tuu hu yuka u-unnuda.”

⁹ Kan Jesus mewan ey “Netalam kayun nengiwaklin ni tugun Apu Dios ma-lat ya elaw yu hu u-unnuden yu.

¹⁰ Tep kantud Tugun Moses ey ‘U-unnud yud ameyun ineyu. Ya tuun wada e-helen tun lawah nan ametu winu hi inetu ey anin ni petteyen.’ †

¹¹ Nem yuka ituttuddu e kanyuy ‘Emin hu iddawat yu et idan ammed yun ibbaddang yun hi-gada ey anin ni eleg yu iddawat ni hi-gada hedini hi Apu Dios hu pengidwatan yuddan nunman.’

¹² Et humman hu, kanyu law ey anin eleg bad-dangi hu ammed ni kamanheppul ni baddang, hedini meidwat nan Apu Dios etan ibbaddang yu et ni hi-gada.

¹³ Nem humman ni yuka ituttuddu ey humman hu yuka pengiwwaklinin tugun Apu Dios. Ey dakel ida pay hu edum ni henin nunman ni yuka pehpehding.”

* 7:7 7:7 Isaiiah 29:13 † 7:10 7:10 Exodus 21:17

*Ya kamengippelawah ni tuu
(Matthew 15:10-20)*

¹⁴ Inaygan mewan Jesus ida tuud kad-an tu et kantun hi-gaday “Dengel yun emin eya e-helen kun hi-gayu et awatan yu.

¹⁵ Beken ni ya kakennan tuu hu kaumhulun ni panlawahan tu, nem ya kamelpud nemnem tu.

¹⁶ Pakannemnem yu huyyan inhel ku.”

¹⁷ Hini-yan Jesus ida humman ni neamung et an humgep etan di baley, ey neiunud ida disipol tu et kandan hi-gatuy “Hipa keibbellinan etan ni inhel mu?”

¹⁸ Kan Jesus ni hi-gaday “Kaw anin ni hi-gayu et eleg yu han-awat? Kaw eleg yu amta e beken ni ya kakennan tuu hu tuka panlawahi?”

¹⁹ Tep eleg meappektali nemnem, tep ya kakenna, ey kaumlaw di egeh ni neukat di tuka keukkasi.” Huyyan inhel Jesus ey ippeamta tu e dammutun kennen hu hipan kamekkan.

²⁰ Intuluy Jesus ni immehel et kantuy “Ya kamelpud nemnem ni tuu hu kaumhulun ni kapanlawahin tuu.

²¹⁻²² Yad nemnem ni tuu kakelpuin lawah ni tuka pehding, henin makibii winu makilaki, ya takew, ya umpatey, ya pengi-ulligan ni beken ni ahwa, ya um-agum, ya mengapkapyan linggeman ni lawah, ya umhaul, ya bengang, ya umameh ni limmun edum ni tuu, ya itek hu e-helen meippanggep ni edum ni tuu, ya mampahhiyya, niya nealay impahding hu hipan pinhed.

²³ Huyyaddan emin ni lawah ey kamelpud nemnem, et huyyadda kaumhulun ni kapanlawahin tuu.”

*Ya kapengullug etan ni biin beken ni Jew
(Matthew 15:21-28)*

²⁴ Entanni ey hini-yan Jesus humman ni bebley et lumaw di bebley di Tyre. Limmaw etan di hakey ni baley, tep pinhed tun endi mengamtan kad-an tu, nem inunud ida damengun tutu-u.

²⁵ Et wada etan biin nehuklungan ni dimonyoh hu u-ungnga tu e dingngel tun wada hi Jesus diman, et lumaw di hinangatu et mandukun.

²⁶ Humman ni bii ey Gentile e nalpud Phoenicia di Syria. Nampehemmehemmek nan Jesus ma-lat ekalen tu etan dimonyoh ni neihuklung ni u-ungnga tu.

²⁷ Nem kan Jesus ni hi-gatuy “Eleg, tep mahapul ni pengngan ida ni hu u-ungnga ni han impangan ida ahhu hedin wada sindaan da.”

²⁸ Nem kan etan ni bii ey “Makulug huttan e Apu Jesus, nem anin ya ahhu et dammutun kennen tu hu inggah idan u-ungngan kennen.”

‡

²⁹ Et kan Jesus ni hi-gatuy “Hedin huttan hu kammu, ey anemut ka haggud na-kal etan neihuklung ni dimonyoh etan ni u-ungngam.”

³⁰ Immanemut etan bii ey kamambakbaktad etan u-ungnga tu, e na-kal law hu neihuklung ni hi-gatu.

Ya nangkalan Jesus ni nganga niya tuleng etan ni tuu

‡ **7:28 7:28** Humman hu impanghel etan ni bii, tep inamta tu hu keibbellinan ni inhel Jesus. Ya kei-elligan nunman ni inhel Jesus ey kantuy mahapul ni baddangan tudda ni- edum tun Jews et hantu baddangidda edum ni tuu.

³¹ Hini-yan Jesus humman ni Tyre, et lumaw di Sidon niyadda etan di hampulun bebley e Decapolis hu ngadan da, et dumteng di Baybay e Galilee.

³² Entanni ey wadadda nengi-lin Jesus ni netuleng niya nenganga, et mampehemmehemmek idan hi-gatu ma-lat kapaen tu.

³³ Ingkuyug Jesus humman ni tuu et ida meap-pil. Ingkapan Jesus hu dewwan kimeng tud tangila etan ni tuu et lupdaan tu kimeng tu, et ikepa tud dila etan ni tuu.

³⁴ Nemahhig hemek tu et itangaw tud kabun-yan et kantuy “Ephphatha!” Ya keibbellinan tu ey “Dengel kan tangila.”

³⁵ Pinhakkeyey handengel law etan ni netuleng ey kameibbehwang law ehel tu.

³⁶ Sinugun Jesus ida etan tutu-u e kantuy “Entan tu an i-i-hel huyyan impahding ku.” Nem limmaw ida kumedekek etan tuu et da anhallaw pan-i-hel idan katuutuu humman ni impahding tu.

³⁷ Emin ida hu nangngel nunman ni neipahding ey ida kametnga. Et kanday “Kayyaggud numan emin hu tuka ippahding. Anin numan idan netuleng et tuka e-kala tuleng da niya tuka peheppit ida nenganga!”

8

Impangan Jesus hu epat ni libun tuu (Matthew 15:32-39)

¹ Wada mewan ni pinhakkey hu neamung ida dakel ni tuu ey na-puhan idan kennen, et aygan Jesus ida disipol tu et kantuy

² “Anggehemmek kudda eya tutu-u, tep tellun aggew hu nekiha-adan dan hi-gatsu ey endi law kennen da.

³ Hedin peennamut kudda ey eleg ida mangan, man meillukkuy ida lad dalan, tep nangkei-dawwi man anhan hu nalpuan idan edum.”

⁴ Kan ida etan ni disipol Jesus ey “Kaw attu an pengellaan ni pekkan ida eyan dakel ni tuu eyad endi bebley?”

⁵ Kan Jesus ni hi-gaday “Kaw piga etan sinapay ni binelun yu?” Kanday “Tam pitun ebuh.”

⁶ Et payudung Jesus ida etan tutu-u. Inla tu etan sinapay et mansalamat nan Apu Dios, et peni-angen tu et idwat tuddan disipol tu et da pan-iwatwat idan tutu-u.

⁷ Inla tu mewan etan pippiggan deleg, et mansalamat nan Apu Dios et idwat tuddan disipol tu et da pan-iwatwat.

⁸⁻⁹ Nengan idan emin et maphel ida et amungen idan disipol tu hu natdaan ey napnu pitun basket. Yadda tuun nengan ey limmaw di epat ni libu.

Impaenamut Jesus ida

¹⁰ et han ida pambangkaddan disipol tu, et manglaw idad Dalmatia.

Ya nengibag-an idan Pharisee ni peang-ang Jesus hu miracle

(Matthew 16:1-4)

¹¹ Dingngel idan Pharisee e wada hi Jesus di-man et lumaw idan mekihhubbeg ni pematnaan dan hi-gatu. Kanday “Hedin makulug ni intu-dak dakan Apu Dios, peang-angi dakemin miracle.”

12 Nedismayah hi Jesus ni hi-gada, et kantuy “Kele hedin hi-gayun tuun nunya, man pakkaw ni wada ang-angen yun miracle? E-helen kun hi-gayu e eleg dakeyu peang-angin miracle.”

13 Inhel tu humman et hi-yanen da humman ni bebley et meagwat idad demang ni baybay.

*Ya neieligan ni yeast ni kaituttudduddan Pharisee et hi Herod
(Matthew 16:5-12)*

14 Liniwwan idan disipol ni nambalun, nem wada kuma hakey ni ebuh ni natdaan ni sinapay di bangka.

15 Kan Jesus ni hi-gaday “Helipat-i yu kuma hu yeast idan Pharisee niyadda etan tuun Herod.”

16 Wada hakkeyey kanday “Inhel tu humman, tep liniwwan tayun nambalun.”

17 Inamtan Jesus humman ni inhel da et kantuy “Kele ya eleg tayu pambalunan hu yuka nenemnema? Kaw ingganah ni nunya ey eleg yu han-awat hu nakka ituttuddu? Kaw kulang nemnem yu?

18 Kele heni endi mateyu niya tangila yu?

19 Kaw liniwwan yu eman impahding ku etan ni liman sinapay ni ebuh, nem impangan tayu hu liman libun tuu? Piga basket ni napnun inemung yun natdaan?” Kanday “Tam hampulut dewwa.”

20 Kantu mewan ey “Kaw liniwwan yu impahding ku eman ni pitun sinapay ni impakan tayuddan epat ni libun tuu? Piga basket ni napnun inemung yun natdaan?” Kanday “Tam pitu.”

²¹ Kan Jesus ni hi-gaday “Tam ay, amta yu, ey kele nanengtun eleg kayu medinnel ni hi-gak?”

Ya nangkalan Jesus ni kulap etan ni tuud Betsaida

²² Dimmateng di Jesus di Betsaida ey wadadda tuun nengi-lin nekulap, et mampehemmehem-mek idan Jesus e keppaen tu ma-lat ma-kal kulap tu.

²³ Et ipengulun Jesus etan nekulap di a-allaw etan ni bebley. Linupdaan Jesus hu matetu et kap-en tu et kantuy “Kaw wada law muka ang-anga?”

²⁴ Ey kan etan ni tuu ey “Wada nakka ang-angan tuu, nem henidda keyew ni kamanggin-lid.”

²⁵ Et kapaen mewan Jesus matetu ey pin-hakkeyey kayyaggud law hu tuka penang-ang.

²⁶ Impaenamut Jesus di baley da e kantuy “Entan tu idlan di bebley.”

Ya nanghelan Peter nan Jesus ni tuka pengullug e hi-gatu kaumhelaknib

(Matthew 16:13-20; Luke 9:18-21)

²⁷ Hini-yan Jesus et yadda disipol tu hu Galilee et lumaw idad kebebbebley ni neihnup di Cesarea Philippi. Wadaddad dalan ey kan Jesus ni hi-gaday “Hipa-ak na-mun kan idan tutu-u?”

²⁸ Kan idan disipol tu ey “Tam kan idan edum ey hi-gam la eman hi John e kamemenyag. Yadda edum ey kanday hi-gam hi Elijah ey kan idan edum ey hi-gam hu hakey lan prophet ni netagwan.”

²⁹ Kan Jesus ni hi-gaday “Inna-nu daman hi-gayu, hipa-ak ni kan yu?” Kan Peter ey “Hi-gam hi Christo e intu-dak Apu Dios ni kamengipaptek idan tuu tu.”

³⁰ Nem inhelan idan Jesus et kantuy “Entan tu i-i-hel di edum ni tuu huttan.”

Ya nanghelan Jesus ni meippanggep ni panlelehanan tu et ya ketteyyan tu

(Matthew 16:21-28; Luke 9:22-27)

³¹ Inlapun Jesus ni menghel ni hi-gadan meippanggep ni meippahding alin hi-gatu. Kan tuddan disipol tu ey “Hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu ey mahapul ni manhelheltappak. Eleg ali ebbulutaddan kamengipappangngulun Jews, yadda ap-apuddan padi et yadda kaman-tuttuddun Tugun Moses e hi-gak hi Christo. Et pepettey da-ak ali, nem metegguan nak ni katlun aggew.”

³² Huyya hu impanna-ud Jesus ni inhel ni hi-gada. Ey inaygan nan Peter di a-allaw tu et ehelan tu, tep eleg tu pinhed ni meippahding humman ni hi-gatu.

³³ Nem nanligguh hi Jesus et in-ang-ang tuddan disipol tu et ibunget tu hi Peter. Kantuy “A-allaw ka! Heni ka dama hi Satanas. Ya nemnem mu ey nemnem ni tuu, beken ni henin nemnem Apu Dios.”

³⁴ Inaygan Jesus ida etan tuun neamung et yadda disipol tu et kantun hi-gaday “Ya tuun pinhed tun mengu-unnud ni hi-gak, ey mahapul ni eleg tu ikkakaguh hu panyaggudan tud puyek, nem ennusan tu ligat ni pengu-unnudan tun hi-gak, anin ni humman umhulun ni ketteyyan tu.

³⁵ Tep ya tuun ya neitu-wan tu eyad puyek hu tuka ikkakaguh ni ebuh ey endilli biyag tun endi pappeg tu. Nem ya tuun tuka ikkakaguh ni mengu-unnud ni hi-gak niya tuka ikkakaguh ni mengippeamtan et-eteng ni impeminhed Apu Dios idan tuu, anin umhulun ni ketteyyan tu ey meidwatan ni biyag ni endi pappeg tu.

³⁶ Tep anin ni ellan ni tuun emin hu wada eyad puyek et endilli silbitu hedin endilli biyag tun endi pappeg tu et meiddawwin Apu Dios ni ingganah.

³⁷ Tep ya tuun meiddawwin Apu Dios ni ingganah ey endi mabalin ni pehding tu.

³⁸ Dakel idan nunya hu tutu-un lawah ni nengiwalleng nan Apu Dios. Et humman hu, ya tuun kamengibbe-ing ni hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu niya nakka ituttuddu, ey eggak ali ibbilang ni tuuk ni pambangngadan kun hi-gamiddallin aanghel ni pengippeang-angan kun dayaw min Ama e hi Apu Dios.”

9

¹ Kan mewan Jesus ey “Nemnemnem yu eya ehelen ku, e wadaddallin hi-gayu hu eleg mettey ingganah ni ang-angen dalli nan-ap-apan Apu Dios e et-eteng kabaelan tu.”

*Ya nambaliwan ni ang-ang Jesus
(Matthew 17:1-13; Luke 9:28-36)*

² Nelabah enem ni aggew ey inaygan Jesus di Peter, hi James et hi John et manteyed ida etan di eta-gey ni duntug et e-ebbuh idadman.

Nekekemtang ey inang-ang da e hin-appil hu ang-ang Jesus.

³ Ya balwasi tu ey nambalin ni mabkablak e kamammussi-lak ni peteg e endi kei-ingnehan tu eyad puyek.

⁴ Entanni, ey newadad Moses nan Elijah e ida kamekiung-ungbal nan Jesus.

⁵ Kan Peter nan Jesus ey “Apu, kayyaggud et wada itsud ya! Umkanya kamin tellun a-abbung et hi-gam ni hakey, hi Moses ni hakey niya hi Elijah ni hakey.”

⁶ Inhel tu humman tep simmakut idan peteg eleg tu amta e-helen tu.

⁷ Entanni ey newada kulput ey hiniduman tudda. Ey wadalli immehel etan di kulput e kantuy “Huyya hu U-ungngak ni nakappinshed ku. U-unnud yu hu e-helen tun hi-gayu.”

⁸ Da i-ang-ang ey attukaw lad Moses nan Elijah, ebuh hi Jesus ni wada.

⁹ Ida kamandayyud duntug, ey sinugun idan Jesus e kantuy “Entan tu i-i-hel humman ni inang-ang yu ingganah alin ketegguan kun ketteyak e Pengulwan ni emin ni tuu.”

¹⁰ Inu-unnud da humman ni inhel tu, nem higa-gada ngu ey ida kamanhuhummangan e kanda-day “Hipa na-mu pinhed tun e-helen ni kantuy metegguan ali?”

¹¹ Et kandan Jesus ey “Kele kan idan kamantut-tuddun Tugun Moses ey memengngulun um-ali mewan hi Elijah et han umli etan mengippaptek ni tuu?”

¹² Hinumang Jesus et kantuy “Makulug numan humman, tep mahapul ni um-ali ni hi Elijah

et tu idaddan ida tuun mengebbulut etan ni mengippaptek ni hi-gada. Nem wada neitudek ni ehel Apu Dios ni kantuy hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu ey mahapul ni panlelehhanan kun pehding dan hi-gak niya mepihhullak ali.

¹³ Nem e-helen kun hi-gayu e immali dedanggu la hi Elijah et panlelehhanan tu hu impahpahding idan tuun hi-gatu, et humman hu inamnuan tu-wangun eman ni inhel Apu Dios ni pehding dan hi-gatu.”

Ya nangkalan Jesus ni neihuklung etan ni u-ungnga

(Matthew 17:14-21; Luke 9:37-43)

¹⁴ Dimmateng di Jesus di kad-an idan edum ni disipol tu, ey inang-ang da neamung ni dakel ni tuu. Wadadda etan kamantuttuddun Tugun Moses e ida kamekihubbeg idan disipol tu.

¹⁵ Inang-ang idan katuutuu hi Jesus ey immam-leng ida et mambesik idan an menammun hi-gatu.

¹⁶ Kan Jesus idan disipol tu ey “Hipa yuka pekihubbeg hi-gada?”

¹⁷ Ey wadalli hakey ni immehel e kantuy “Apu, in-alik hu u-ungngak ni nehuklungan ni dimonyoh et eleg paka-hel. Pinhed ku anhan ni e-kalen mu humman ni neihuklung ni hi-gatu.

¹⁸ Hedin himpaw ni neihuklung, man tuka pan-ibeknay hu annel tud puyek, ey kaman-uupag bungut tu, ey kamangkekelleket ngipen tu niya kaumkedhel annel tu. Kan kuddan disipol muy e-kalen da, nem eleg da han-ekal.”

19 Kan Jesus ey “Ayyakaw kayun tuun nunya, lawah kayu niya endi yuka pengullug! Piga binabbal kun hi-gayu? Kaw mekihahha-addak ni hi-gayun ingganah et han kayu mangulug? I-li yudya etan u-ungnga.”

20 Et ilaw da etan u-ungngad kad-an Jesus. Inang-ang etan ni neihuklung hi Jesus ey pinhakkeyey impegeygey tu etan u-ungnga et metulid puyek ey kaman-uliulin niya kaman-uupag bungut tu.

21 Kan Jesus etan ni aman nunman ni u-ungnga ey “Pigan tu nengilapwan tun hanniman?” Kan etan ni ametu ey “Tam neipalpu eman ni kageggellang tu.

22 E-eggel ni innang ni mettey, tep neala ni nanteb-ung di apuy winu danum. Hemek dakemi anhan et baddangan dakemi hedin dammutu.”

23 Kan Jesus ey “Baddangan dakeyu. Nem entan kantuy ‘hedin dammutu,’ tep kaw eleg mu amta e ya tuun kamengullug nan Apu Dios ey mebaddangan di hipan mahapul tu?”

24 Inlet etan ni aman u-ungnga ehel tu e kantuy “Nakka mengullug, nem kulang nakka pengullug, baddangi muwak anhan!”

25 Inang-ang Jesus e kaelieliddan emin hu tuud kad-an tu et kantu etan ni neihuklung ey “Higam ni neihuklung hu gaputun nenganga niya netuleng eya u-ungnga, ka-kal kan hi-gatu ey entan ali law pambangngad.”

26 Ey pinhakkeyey impatkuk etan ni neihuklung etan u-ungnga, ey kimmedhel e heni netey et wada hakkeyey kanda na-mu nem netey.

27 Nem singnged Jesus et peehneng tu ey immehneng.

28 Entanni ey limmaw di Jesus etan di baley et humgep ida et e-ebbuh ida ey kan idan disipol tun hi-gatuy “Kele eleg mi han-ekal etan neihuklung?”

29 Kan Jesus ey “Endi edum ni mabalin ni mengkal ni nunman ni kameihuklung, ebuh dasal.”

*Ya pidwa tun nanghelan Jesus ni ketteyyan tu
(Matthew 17:22-23; Luke 9:43-45)*

30 Hini-yan da humman ni bebley et idlan dad Galilee, tep eleg pinhed Jesus ni wadadda edum ni tuun mengamtan kad-an tu, tep wada ittuttuddu tuddan disipol tu.

31 Kantun hi-gaday “Hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu ey ellan da-ak idallin edum ni tuu et pateyen da-ak, nem yan katlun aggew ni ketteyyan ku ey metegguan nak.”

32 Eleg da awatan humman ni tuka e-e-hela, nem wada egen dan manmahmah meippanggep nunman.

*Ya elaw ni makulug ni kasina-gey
(Matthew 18:1-5; Luke 9:46-48)*

33 Dimmateng idad Capernaum et humgep idad hakey ni baley. Kan Jesus idan disipol tuy “Hipalli yuka ennungbalad dalan?”

34 Nem endi kaumhumang, tep ya daka ennungbala ey hedin hipa keta-ta-geyan saad tun hi-gadan emin.

³⁵ Yimmudung hi Jesus et kan tuddan disipol tuy “Ya etan tuun pinhed tun hi-gatu keta-tageyyan ey mahapul ni pebabah tu annel tu et mambalin ni bega-en idan edum tu.”

³⁶ Immayag hi Jesus ni u-ungnga et peehneng tud hinanggadan emin. Inakwal tu etan u-ungnga et kantun hi-gaday

³⁷ “Ya etan tuun pinhed tudda u-ungnga gapuh ni hi-gak ey humman ida neminhed ni hi-gak. Ey ya etan tuun neminhed ni hi-gak ey pinhed tu dama etan nengitu-dak ni hi-gak e hi Apu Dios.”

*Ya tuun makulug ni daka kulluga hi Jesus ey beken idan buhul tu
(Luke 9:49-50)*

³⁸ Kan John ni hi-gatuy “Apu, wada inang-ang min tuun han-ekal tu neihuklung, tep ya ngadan mu tuka ussalan mengkal ni neihuklung, nem impasiked mi tep beken ni edum tayu.”

³⁹ Nem kan Jesus ey “Entan tu pasiked tep ya tuun ya ngadan ku hu tuka ussalan mengippahding ni miracle ey beken ni lawah hu e-helen tun hi-gak.

⁴⁰ Tep emin ida etan tuun eleg umbangking ni hi-gatsu ey edum tayudda humman.

⁴¹ E-helen kun hi-gayu e ya etan tuun mengippeinum ni hi-gayun anin ni hambasuh ni danum tep inamta tu e yuwak kakulluga ey iddawtan kun panyaggudan tu.

*Mahapul ni hellipat-an tayu ma-lat ya kakkayyaggud elaw tayu
(Matthew 18:6-9; Luke 17:1-2)*

⁴² Nem ya etan tuun hi-gatu umhulun ni pengi-wwallengan ni pakekulug tun tuka pengullug ni hi-gak, ey heballi ta-yunan hu buklew tun et-eteng ni batu et an lenengen di baybay

⁴³⁻⁴⁴ Hedin ya ngamay yu hu kaumhulun ni yuka panliwwasi, ey heballi putul yu. Tep i-imman hu anin megumhulan hu ngamay yu nemet wada biyag yun endi pappeg tu, nem ya wadan dewwa ngamay yu ey umlaw kayu damengud impiernoh e eleg me-me-dep apuy diman.

⁴⁵⁻⁴⁶ Hedin ya heli yu hu kaumhulun ni yuka panliwwasi, ey heballi putul yu. Tep i-imman hu anin ni endi hakey ni heli yu nemet wada hu biyag yun endi pappeg tu nem ya wadan dewwa heli yu ey umlaw kayu damengud impiernoh.

⁴⁷ Ey hedin ya mateyu hu kaumhulun ni yuka panliwwasi, ey heballi ukit yu. Tep i-imman hu hakey mateyu nemet wada hu biyag yun endi pappeg tu nem ya wadan dewwa mateyu ey umlaw kayu damengud impiernoh e eleg me-me-dep apuy diman.

⁴⁸ Yadman ey mebiggibiggihan hu annel niya eleg me-me-dep hu apuy. *

⁴⁹ Emin hu mengullug ni hi-gak ey panligligatan da niya panlelehanan da ma-lat meihammad hu daka pengullug.

⁵⁰ Kayyaggud kei-ussalan ni ahin. Nem hedin na-kal hu tamtam tu, man endi law silbitu, tep eleg mabalin ni an pebanggad humman

* **9:48 9:48** Huyyan verses ey nan-ingngeh di verse 44 niyad verse 46, nem huyyaddan dewwan verse ey eleg maitudek di edum ni version.

ni tamtam tu. Heni daman kamengullug e eteng pansilbian dan panyaggudan ni tuu, tep higada kamengippeang-ang ni kayyaggud ni elaw. Nem hedin iwalleng yu tugun ku, ey endi law silbi yud edum ni tuu. Et humman hu panimbabaddang kayu niya mahapul ni melinggep kayun emin.”

10

Ya nengituttudduan Jesus ni meippanggep ni panhi-yanan ni han-ahwa

(Matthew 19:1-12; Luke 16:18)

¹ Hini-yan di Jesus hu Capernaum et lumaw idad bebley di Judea, et man-agwat idad Wangwang e Jordan. Entanni ey neamung ida mewan hu dakel ni tuu et tuttuduan tudda, henin tuka pehpehding.

² Wadadda immalin Pharisee ni pinhed dan patnaan hi Jesus et kandan hi-gatuy “Hipad elaw tayu hu lebbeng ni umhulun ni peni-yanan ni lakin ahwa tu?”

³ Kan Jesus ey “Kaw hipa intugun nan Moses ni hi-gayun meippanggep ni panhi-yanan ni han-ahwa?”

⁴ Kanday “Tam kantuy dammutu hedin wada kapyaeen ni lakin papil ni panhi-yanan dan han-ahwa ey hantu intu-dak hu ahwa tu.”

⁵ Nem kan Jesus ni hi-gaday “In-abulut Moses humman, tep nemahhig kayu e eleg kayun hekey metuttuddui.

⁶ Nem yan laputun nanletuan Apu Dios ni emin ey lintu tu hu hakey ni laki niya hakey ni bii.

⁷ Et humman hu, ya laki ey hi-yanen tu hu ammed tu et tu addumen etan ahwa tu.

⁸ Et hedin nan-addum ida huyyan dewwa ey henidda law hakey. Beken ida law ni dewwa, nem nehakkey ida law.

⁹ Et humman hu, eleg mabalin ni an panhi-yan ni tuu hu impan-addum Apu Dios.”

¹⁰ Nambanggad di Jesus etan di baley ey kan ida etan ni disipol tu ey “Hipa humman ni inhel mu?”

¹¹ Kan Jesus ni hi-gaday “Ya lakin hi-yanen tu ahwa tu et mambintan ey in-abek tu hu ahwa tu.

¹² Anin daman bii e hedin hi-yanen tu ahwa tu, et bintanen da, ey in-abek tu etan nemangulun ahwa tu.”

*Ya et-eteng ni impeminhed Jesus idan u-ungnga
(Matthew 19:13-15; Luke 18:15-17)*

¹³ Hakey ni aggew ey wadadda edum ni tuun in-alidadda u-ungnga dan da pekeppan Jesus ma-lat idasalan tudda, nem imbunget idaddan disipol tu.

¹⁴ Dingngel Jesus humman ey bimmunget et kantuy “Entan tu ika-leg ellian idan u-ungngad kad-an ku, tep yadda etan tuun henin elaw idan eyan u-ungnga hu elaw da hu meilla-kam di nan-ap-apan Apu Dios.

¹⁵ E-helen kun hi-gayu e mahapul ni iddinel ni tuu hi Apu Dios ni henin kapengiddinel ni u-ungngan kapemaptek ni a-ammed da et han maila-kam di nan-ap-apan Apu Dios.”

¹⁶ Inepupu tudda etan u-ungnga et ita-pew tu ngamay tud ulu da et idasalan tudda.

*Ya meippanggep etan ni kedangyan ni tuu
(Matthew 19:16-30; Luke 18:18-30)*

¹⁷ Kamenglaw di Jesus di lawwan da ey pindug etan ni hakey ni laki et an mandukkun di hinangga tu, et kantuy “Kayyaggud ni Apu, hipa pehding ku ma-lat mawedan hi-gak hu biyag ni endi pappeg tu?”

¹⁸ Kan Jesus ni hi-gatuy “Kele kan muy kayyagguddak? Endi edum ni kayyaggud nem ebuh hi Apu Dios.

¹⁹ Inamtam ida etan tugun ni kantuy ‘Entan patey mu, entan tu iebek ahwam, entan panekew mu, entan pan-itek mu, entan tu haul hu edum mun tuu niya u-unnud mud amam nan inam.’ ”

²⁰ Kan etan ni lakiy “Ma-nudda huttan e Apu, tep inu-unnud ku dedan emin eman ni keu-unggak.”

²¹ In-ang-ang Jesus e ka-ang-ang e wada im-peminhed tun hi-gatu, et kantuy “Hakey ni ebuh law hu mahapul ni pehding mu. Pambanggad ka ni- et mu igtang ni emin hu kinedangyan mu et idwat muddan nangkewetwet hu nanggatngam et han ka maikuyug ni hi-gak, et wadalli kinedangyan mud kabunyan.”

²² Dingngel etan ni laki humman ey limmeyung e maggeh nemnem tu et manglaw, tep kedangyan ni peteg.

²³ In-ang-ang Jesus idan disipol tu et kantuy “Nelihat ida hu kedangyan ni meilla-kam di nan-ap-apan Apu Dios.”

²⁴ Dingngel da humman ni inhel tu ey natngadda. Kan mewan Jesus ey “Makulug ni

neligat ni peteg ni meilla-kam di nan-ap-apuan Apu Dios.

²⁵ Nelallakkah hu kamel ni um-usip di telek ni lubay nem ya an keilla-kaman ni kedangyan di nan-ap-apuan Apu Dios.”

²⁶ Dingngel ida mewan ni disipol tu humman ey nema-man natngaddan peteg et wada hakkey ni hi-gada ey kanday “Kaw! Et hipadda tep hu dammutun mehella kniban?”

²⁷ In-ang-ang mewan Jesus ni hi-gada et kantuy “Ya tuu ey endi kabaelan tun menella knib ni annel tu. Nem hi Apu Dios ey han-ipahding tun emin.”

²⁸ Immehel hi Peter ey kantuy “Nem nemnem mu kedi e Apu, inwalleng min emin hu wadan hi-gami et deh e hi-gam hu mika u-unnuda.”

²⁹ Kan Jesus ey “Makulug huttan et mukun nakka e-hela nisin hi-gayu e ya tuun hi-yanen tu ammed tu, ya u-ungnga tu, ya agitu, ya baley tu niya puyek tu tep ya tuka pengu-unnudin hi-gak niya ehel Apu Dios,

³⁰ ey meidwatan ni nunyan ketaggu tun et-eng ni panyaggudan tu. Umdakkel hu u-ungnga tu, ya aaggi tu, ya a-ammed tu, baley tu niya payew tu. Nem wadalli dama panligligatan tu tep pampalpaligat idallin edum ni tuu, nem yallin hakey ni aggew ey meidwatan ni biyag ni endi pappeg tu.

³¹ Nem yadda etan tuun kameibbillang ni eta-gey ni nunya, ey hi-gadalli nebabah ey yadda etan nebabah ni nunya, ey hi-gadalli meibbillang ni neta-ta-gey.”

*Ya pitlu tun penghelan Jesus ni ketteyyan tu
(Matthew 20:17-19; Luke 18:31-34)*

³² Yan eman ni wadad Jesus di dalan ni daka penglawwid Jerusalem ey hi Jesus hu neman-gulu. Emin ida etan disipol tu et yadda etan tuun kameitu-tu-nud ey ida kaumtatakut, tep umlaw hi Jesus diman. Entannilli ey inemung idan Jesus etan Hampulut dewwan disipol tu et ehelen tu mewan ni hi-gada hu mekapkapyan hi-gatu.

³³ Kan Jesus ni hi-gaday “Yan lawwan tayud Jerusalem ey hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu ey pedpap da-ak idan ap-apuddan padi et yadda kamantuttuddun tugun Moses. Et kandalli ey mahapul ni metteyyak ey pebeltan da-ak idan beken ni Jew et hi-gada memettey ni hi-gak.

³⁴ Heghegnuden da-ak ali, pan-inlulupdaan da-ak niya pambe-igen da-ak et han da-ak pateya. Nem yallin katlun aggew ni ketteyyan ku ey metegguan nak.”

*Ya imbagad James nan John ni pinhed dan
pehding alin Jesus ni hi-gada
(Matthew 20:20-28)*

³⁵ Entanni, ey immalidda etan u-ungngan Sebedi e di James nan John, et kandan Jesus ey “Apu, wada anhan hu pinhed min ibbagan hi-gam.”

³⁶ Kan Jesus ey “Hipa humman?”

³⁷ Kan idan nunman ni han-agi ey “Pinhed mi et ni yallin yuddungam ni pan-ap-apuan mu ey peyuddung dakemid nambina-hil ni hi-gam, e ya hakey di winannan mu et ya hakey di winillim.”

³⁸ Nem kan Jesus ni hi-gaday “Eleg yu katteg amta yuka pan-ibbaga. Kaw makkaw et han-isipel yullin heltapen etan helheltapen kulli?”

³⁹ Kaday “Dammutun han-isipel mi.” Kan Jesus ey “Nanna-ud dedan ni manhelheltap kayulli gapuh ni yuka pengu-unnudin hi-gak, nem hedini meippanggep ni mekiyyuddung ni hi-gak ey

⁴⁰ bekennak ni mengippanghel, tep hi Ama e hi Apu Dios hu mengippeyuddung etan idan pinili tu dedan.”

⁴¹ Dingngel ida etan ni edum ni disipol tu ey imbunget dad James nan John.

⁴² Et ayagan Jesus idan emin et kantun hi-gaday “Inamta yu e yadda ap-apun Gentiles ey daka peta-gey ni peteg annel da niya daka baba-aladda tutu-u

⁴³ Nem beken henin nunman ni hi-gayu. Hedin wadaddan hi-gayu hu pinhed tun hi-gatu hu keta-ta-geyyan, man mahapul ni mambalin hi-gatun heni bega-en idan edum tu.

⁴⁴ Ey hedini wada etan pinhed tun hi-gatu man-ap-apu, man mahapul ni mambalin ni heni bega-en.

⁴⁵ Tep hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu ey immali-ak ni mambalin ni bega-en ni emin ni tuu, beken ni an man-ap-apu. Immali-ak ni mengikkettey ni liwat ni tuu ma-lat mahelakniban ida.”

*Ya nangkalan Jesus ni kulap nan Bartimeo
(Matthew 20:29-34; Luke 18:35-43)*

⁴⁶ Entanni ey dimmateng di Jesus di Jerico. Yan daka pampeni-yanin nunman ni bebley ey dakel ida neikuyug ni hi-gada. Wada etan

nekulap ni kamanyuyyuddung di gilig ni keltad e kamangkedekedew idan tuun kamelebbah di kad-an tu. Ya ngadan tu numman ni nekulap ey hi Bartimeo e u-ungngan Timeo.

⁴⁷ Dingngel tu e kamangkelebbah hi Jesus di Nazareth ey kamantetekuk et kantuy “Apu Jesus e helag David, hemek muwak anhan!”

⁴⁸ Ey imbunget ida etan ni tuu e kanday “Eneeneng ka!” Nem tu anhan law kapan-eleta tekuk tu. Kantuy “Apu e helag David, hemek muwak anhan!”

⁴⁹ Immehneng hi Jesus et kantuy “Yulli ayagi.” Et da ayagan. Kandan hi-gatuy “Amleng ka law, tep deh e daka kapan-eyyagin hi-gatu!”

⁵⁰ Ey inainah etan ni nekulap e inwekillih tu etan neita-kep ni balwasi tu et lumaw di kad-an Jesus.

⁵¹ Kan Jesus ni hi-gatuy “Hipa pinhed mun pehding kun hi-gam?” Kantuy “Apu, pinhed kun e-kalen mu kulap ku.”

⁵² Kan Jesus ey “Lakkay law, na-kal hu kulap mu tep ya muka pengullug ni hi-gak.” Pin-hakkeyey kaum-ang-ang law hu mate tu et maikuyug nan Jesus.

11

Ya linawwan Jesus di Jerusalem et daydayawen idan tutu-u
(*Matthew 21:1-11; Luke 19:28-40; John 12:12-19*)

¹ Neihnup law di Jesus di Jerusalem e wadad-dad appit ni Betania et yad Betpage etan di

Duntug e Olibah, ey impamengulun Jesus ida etan dewwan disipol tu et kantong hi-gaday

² “Pan-ipappangngulu yu la eman di bebley di Betpage et hedin dettengen yu etan neiiket ni kilaw ni kebayyun eleg ni metakkayan, ey ukah yu et i-li yudya.

³ Hedin wada tuun penghel tuy ‘Kele yu ellan?’ Ey kanyuy ‘Mahapul ni Apu mi huyya, nem ibbanggad millin mekemkemtang.’ ”

⁴ Et ipappangnguludda etan ni dewwa. Lim-maw ida ey wada tu-wangu hu kebayyud gilig ni keltad ni neiiket di neihnup di hakey ni baley.

⁵ Daka pan-ukkaha ey kan ida etan ni tuun nenang-ang ni hi-gaday “Kele yuka pan-ukkaha iket tu?”

⁶ Nem inhumang da etan inhel Jesus ni ihhumang da et ida law kaum-eneeneng etan tuu.

⁷ Inlaw da humman ni kebayyud kad-an Jesus et idpen da balwasi dad beneg tu et mantakkay hi Jesus. *

⁸ Nan-ekal idan dakel ni tuu hu balwasi da et pan-iap-ap dad keltad ni dellanen Jesus. Ey ya damadda edum ey bulung ni keyew hu in-ap-ap dad dalan.

⁹ Yadda etan tuun nemangulu, et yadda etan kameitu-tu-nud nan Jesus ey daka pan-itkuk hu daka penaydayaw ni hi-gatu. Kanday “Kamedeyyaw hi Apu Dios! Kamedeyyaw eya intu-dak tu! †

* **11:7 11:7** Huyyan klasih ni kebayyu ey donkey. Hedin nantakkay hu patul di donkey, ey peang-ang tu e linggep hu in-ali tu. Nem hedin ya ustuh ni kebayyu hu nantakkayan tu, man mekiggubbat. † **11:9 11:9** Psalm 118:26

¹⁰ Anggegannu law hu kedettengan ni pan-ap-apuan eman ni apu tayu la e hi David. Kamedeyyaw hi Apu Dios di kabunyan.”

¹¹ Dimmateng di Jesus di Jerusalem et humgep di Tempol et man-ang-ang-ang di nanlinikweh. Nem kamangkehilleng, et ikuyug tudda etan Hampulut dewwan disipol tu, et lumaw idad Betania.

Ya etan keyew ni fig ni eleg lumme
(*Matthew 21:18-19*)

¹² Yan newa-waan tun nalpuan dad Betania, ey neupa hi Jesus.

¹³ Inang-ang tu etan bimmubbulung ni keyew ni fig, et lumaw ni an menang-ang ni lameh tu ey endi, tep beken nunman hu ahilammelammehan ni fig.

¹⁴ Inidutan Jesus humman ni keyew e kantuy “Hi-gam ni keyew ey eleg kalli umlamelameh ni ingganah.” Emin ida disipol tu ey dingngel da humman ni inhel tu.

Ya linawwan Jesus di Tempol
(*Matthew 21:12-17; Luke 19:45-48; John 2:13-22*)

¹⁵ Dimmateng di Jesus di Jerusalem et lumaw mewan di Tempol. Et pampa-hep tudda etan kaumgatang niyadda etan kamampanggettang di bawang. Binetu-lang tudda etan tebol ni daka pengippehullulin pihhuh niyadda etan yud-dunggan idan kamanggettang ni paluma.

¹⁶ Impasiked tudda tuun mengihgep ni daka iggatang di bawang ni Tempol.

¹⁷ Kantuddan tuu ey “Neitudek di libluh hu ehel Apu Dios e kantuy ‘Ya baley ku ey keemungan idan nambakbakang ni tuud puyek ni mandasal ni hi-gak.’ Nem ay impambalin yun heni tallu-an idan matekew, tep hauhaul hu yuka pengellain pihuh idan kaum-alin mandasal.”

¹⁸ Dingngel idan ap-apuddan padi niyadda etan kamantuttuddun Tugun Moses humman, ey ida kaumnenemnem ni pehding dan memetty nan Jesus. Tep ida kaumtakut, tep inamta da e dakel ida tuun nangngel ni intuttuddu tu ey daka pakakkulluga.

¹⁹ Mahmahdem ni nunman ey hini-yan di Jesus et yadda disipol tu humman ni bebley.

*Ya etan keyew ni fig ni inidutan Jesus
(Matthew 21:20-22)*

²⁰ Yan newa-waan tu, ey indalan dad kad-an etan ni keyew ni fig, et ang-angen da, ey nemaganan ni emin hu bulung tu ingganah di lamut tu.

²¹ Ninemnem Peter etan inhel Jesus et kantuy “Apu, ang-ang mu kedi eman inidutan mun keyew. Nekamma-ganan law.”

²² Kan Jesus ni hi-gaday “Hedin wada yuka pengullug nan Apu Dios,

²³ ey dammutun hedin kanyun duntug ey keitan kad baybay, ey makulug ni mei-tan hedin pinhed Apu Dios. Emin hu yuka nemnemnemman meippahding ey um-amnu hedin eleg kayu mandinwa e meippahding humman ni pinhed yu.

²⁴ Mukun nakka e-helan hi-gayu e hedin mandasal kayu e wada ibbageyun Apu Dios, ey

makulug ni meidwat hu hipan ibbageyu hedini kullugen yu.

²⁵ Ey hedini mandasal kayu, man pesinsahi yu nambahulan idan edum yun hi-gayu ma-lat pesinsahan daman Ama tayu e hi Apu Dios hu hipan nambahulan yu.”

²⁶ Nem hedini eleg yu pessinsahi nambahulan ni edum yun tuu, man eleg dama pessinsahin Apu Dios hu nambahulan yu. ‡

Ya eleg pengebbulusiddan ap-apuddan Jews e wada lebbeng Jesus ni mantuttuddu niya mengipahding idan pehding tu

(Matthew 21:23-27; Luke 20:1-8)

²⁷ Nambanggad di Jesus di Jerusalem et humgep di Tempol ey immalidda ap-apuddan padi, yadda kamantuttuddun Tugun Moses, niyadda ap-apuddan Jews, ey kandan hi-gatuy

²⁸ “Hipa kelebengan mun mengippahding ida eyan muka pehpehding? Hedini wada kelebengan mu, hipa ni-ngangu nengidwat?”

²⁹ Kan Jesus ni hi-gaday “Wada ni ibbagak, et hedini hanhumang yu, ey han ku dama hinumang hu yuka pan-ibbagan hi-gak.

³⁰ Hipa nengidwat ni kelebengan John ni mambenyag, kaw hi Apu Dios winu ya tuu?”

³¹ Humman imbagan Jesus ey ida kaman-imbagg, e kanday “Hipa penummang tayu? Tep hedini kan tayuy ‘Hi Apu Dios,’ penghel Jesus ey ‘Nem tamey eleg yu kulugen hu intuttuddun John.’

‡ 11:26 11:26 Huyyan verse ey eleg maitudek di edum ni version.

³² Hedin mewan kan tayuy ‘Ya tuu,’ ey angge-takkut!” Ida kaumtakut idan tutu-u tep daka kulluga e makulug ni prophet hi John.

³³ Et kandan Jesus ey “Tawwey, eleg mi amta.” Et kan daman Jesus ey “Hedin hanniman, eggak tep dama e-helan hi-gayu hu nengidwat ni hi-gak ni kelebengan kun kamengippenahding eyan nakka pehpehding.”

12

Ya a-abbig meippanggep idan etan ni kamampaptek ni netamman ni grapes

(Matthew 21:33-46; Luke 20:9-19)

¹ Nan-a-abbig hi Jesus et kantuy “Wada etan tuun sinamman tu puyek tun grapes, et luhuden tu hu nanlinikweh. Kimmapyan pengkekpalan et ya eta-gey ni pan-eddugan et pepaptek tun edum ni tuu et lumaw di edum ni bebley.

² Nedateng humman ni intanem tu, et itu-dak tu etan hakey ni bega-en tun an mengellan dewatu.

³ Nem limmaw etan bega-en ey dimpap ida etan ni kamampaptek ni nunman ni neitnem, et pambaigen da et han da pambangngad, e endi da indawat ni hi-gatun dewa etan ni kampuyek.

⁴ Nenu-dak mewan etan kampuyek ni hakey ni bega-en tu, ey nampa-tu da mewan et pambaingan da.

⁵ Nenu-dak mewan etan kampuyek ni hakey ni bega-en tu ey pintey da. Wadadda pay edum ni intu-dak tu ey pintey dadda edum niya nambaig da edum.

⁶ Endi law edum ni ittu-dak tu, et itu-dak tu etan u-ungnga tun nakappinhed tu. Tep kan etan ni kampuyek ey 'Pangngu ew et ya eya u-ungngak hu ittu-dak ku. Nanna-ud ni be-ingan da et lispituhen da.'

⁷ Limmaw etan u-ungnga tu ey kan ida etan ni kamampaptek ni nunman ni puyek ey 'Iyyalli u-ungnga tun memeltan alin puyek tu. Pandada-da itsu et pateyen tayu et pampuyek tayu eya puyek ni beltanen tu.'

⁸ Dimpap da tu-wangu etan u-ungngan kampuyek, et pateyen da et da bekahen annel tu."

⁹ Kan Jesus ida etan ni tuu ey "Hipalli na-mu pehding etan ni kampuyek etan idan kamampaptek ni nunman ni puyek tu? Makulug anhan et tudda pepettey etan kamampaptek ni puyek tu, et pepaptek tun edum ni tuu."

¹⁰ Negibbuh huyyan a-abbig tu et kantu mewan ey "Wada na-mun binidbid yu etan neitudek ni kantuy

'Ya etan batun binelaw idan kamengapyan baley ey humman anhan law hu impambalin Apu Dios ni kekakkayyaggudan ni meikkapyad baley.

¹¹ Humman ni impahding tu ey tayu katetbala e kayyaggud ni peteg.' "

¹² Ihik idan etan ni ap-apuddan Jews ni dedpapen hi Jesus, tep inamta da e hi-gada nengipadngelan tun nunman ni a-abbig, nem ida kaumtakut idan tuu et neala et hi-yanen da.

*Ya pambeyyadan ni buwis nan hi Cesar e ap-
apud Rome*

(Matthew 22:15-22; Luke 20:20-26)

¹³ Entanni, ey intu-dak dadda Pharisee et yadda etan edum ni tuun Herod ni an mematan Jesus. Limmaw ida et kandan hi-gatuy

¹⁴ “Apu, inamta mi e makulug emin hu muka e-hela ey muka ituttuddu makulug ni elaw Apu Dios niya eleg ka meidngelin kae-heladdan tutu-u niya eleg mu hengnguda hu ingkatuun hipan tuu. Ehel mun hi-gami, kaw kamei-ebbulut di Tugun Moses e hi-gatsun Jews ey mambeyyad itsun Cesar e ap-apud Rome ni buwis winu eleg?”

¹⁵ Nem inamtan Jesus e pinhed dan ebuh ni patnaan hedini hipa kantu. Et kantun hi-gaday “Kele yuwak kapatpatnai? I-li kayullin palatah et ang-angen ku ah.”

¹⁶ Et idwat da ey kan Jesus ni hi-gada ey “Hipakan-angah niya kan-ngadan eyan neimalka eyad pihhuh?” Kanday “Tam hi Cesar.”

¹⁷ Et kan Jesus ni hi-gaday “Idwat yun Cesar hu lebbeng tun meidwat ni hi-gatu, niya idwat yun Apu Dios hu lebbeng tun meidwat ni hi-gatu.” Ey natngaddan nenumang tu et hi-yanen da.

Ya meippanggep ni ketegguan ali

(Matthew 22:23-33; Luke 20:27-40)

¹⁸ Entanni, ey wadadda mewan immalin Sadducee di kad-an Jesus. Humman idan tuu ey kanday eleg meteggui tuun netey.

¹⁹ Kandan Jesus ey “Apu, intuttuddu lan Moses e hedini netey hu hakey ni laki ey endi u-ungngatu, man mahapul ni ahwaen ni agi tun laki etan

biin nebalu ma-lat hedin man-ungngadda, man meibbillang ni u-ungnga da etan ni netey.

²⁰ Inna-nu tep hedin heninnuy neipahding: Wadadda pitun lalakkin han-aaggi. Nelahin etan pengulwan da, nem endi u-ungnga da ey netey.

²¹ Bineltan ni neihned humman ni bii ey netey dama ey endi u-ungnga da.

²² Nambebeltanan da ey netey idan emin ey endi u-ungnga da. Entanni, ey netey dama law etan bii.

²³ Hedin makulug ni metegguan idallin emin hu nangketey, hipalli tep law kan-ahwan nunman ni bii, tep aye nambebeltanan idan pitun han-aaggi?”

²⁴ Hinumang Jesus et kantuy “Neihla kayu. Huttan keamtaan tu e eleg yu han-awat hu impatudek Apu Dios ni ehel tu niya kabaelan tu.

²⁵ Yallin ketegguan idan nangketey ey henidalli anghel di kabunyan e eleg idalli law man-aahwa.

²⁶ Hedin ya meippanggep ni ketegguan idan nangketey, kaw eleg yu awatan hu intudek Moses ni inhel Apu Dios ni nekihumman-ganan tun hi-gatu etan di kamantettebbel ni kekkeyyew? Kantuy ‘Hi-gak hu Dios nan Abraham, hi Isaac ni hi Jacob.’

²⁷ Et huyya pengamtaan tayu e humman idan aammed tayu ey netey ida, nem eleg ibbilang Apu Dios idan netey, tep tegguen tuddalli emin tuu tu. Hi-gatu ey Dios idan mategu, beken ni yadda netey. Huttan kangkun neihla kayun peteg.”

*Ya keim-importantehan ni tugun Apu Dios
(Matthew 22:34-40; Luke 10:25-28)*

²⁸ Wada etan hakey ni kamantuttuddun Tugun Moses ni nangngel ni nunman ni inhel Jesus, et inamta tu e kayyaggud humman ni inhumang tuddan Sadducee, et lumaw di kad-an Jesus et kantuy “Hipa keim-importantehan di emin ni tugun?”

²⁹ Hinumang Jesus et kantuy “Na-hel hu keim-importantehan ni tugun Apu Dios eman ni nanghelan tun kantuy ‘Dengel yun tutu-ud Israel huyya: Hi Apu Dios ey hakey ni ebuh et endi edum ni Apu tayu.

³⁰ Hi-gatun ebuh hu pinheden yud puhu yu, yad emin di yuka nemnemnema, niyad emin di yuka pehding.

³¹ Ya meikkadwa: Mahapul ni pinheden yu edum yun tuu, henin impeminhed yun annel yu.’ Huyyan dewwan tugun hu keim-importantehan di emin ni tugun tu.”

³² Kan etan ni kamantuttuddun Tugun Moses ey “Makulug huttan ni inhel mu e Apu. Makulug ni endi edum ni Apu tayu nem ebuh hi Apu Dios, niya endi edum ni Dios, nem hi-gatun ebuh.

³³ Mahapul ni hi-gatu pakappinheden tayu niya pinheden tayu dama edum tayun tuu henin impeminhed tayun annel tayu. Huyyadda keim-importantehan ni tugun ni meunnud nem yadda etan kamei-appit ni kagihheba niya hipaddan edum ni kamei-appit nan Apu Dios.”

³⁴ Inamtan Jesus e neiptek humman ni inhel tu et kantuy “Ngannganah ni meilla-kam kad nan-

ap-apuan Apu Dios.” Negibbuh humman ey ida law kaumbaing ni memabbaggan Jesus.

Hi Christo ey beken ni helag David ni ebuh, tep hi-gatu ey Ap-apun David metlaing

(Matthew 22:41-46; Luke 20:41-44)

³⁵ Yan eman ni kapantuttuuduun Jesus di Tempol, ey kantuddan tuu ey “Kele kan idan kamantuttuddun Tugun Moses ey hi David ali kehlagan nan Christo?

³⁶ Tam impa-hel ni Ispirituh Apu Dios nunman hi David et kantuy:

Kan Apu Dios etan ni Ap-apu tayu e hi Christo ey ‘Yudung kad winannan ku ingganah apputen kuddan emin hu buhul mu.’ *

³⁷ Huyya keang-angan tu e anin ni hi David et tuka ingngadni hi Christo ni Ap-apu tu. Et hedin hanniman, kele inna-nu et hi Christo ey helag David?”

Emin ida etan tuun neamung ey pinpinhed dan deddenggelen humman ni kapan-e-helan Jesus.

Ya lawah ni elaw idan kamantuttuddun Tugun Moses

(Matthew 23:1-36; Luke 20:45-47)

³⁸ Kan mewan Jesus ni hi-gaday “Helipat-i yu et eleg yu u-unnudun hu elaw idan kamantuttuddun Tugun Moses, tep pinhed dan emin hu tuu ey immatunan dadda e mittuduh ida, tep ida kamambabalwasin andukkey niya pinhed dan tettebalen emin ni tuu ida, nema-ma hedin wadaddad mulkaduh.

* **12:36 12:36** Psalm 110:1

³⁹ Pinhed da pay ni hi-gada umyudung di kayuddungin kametbal ni tuud simbaan niya pinhed dan yad kayuddungiddan kametbal ni tuu hu yuddungnan da hedin wada hamul.

⁴⁰ Dadda kaa-amiha hu nangkebalun bii et daka pan-ala hu limmu da, nem hedin ida kamandal, man anakayang numan e daka dukkedukkeya dasal da e heni etan ni beken ni lawah hu daka pehpehding. Et humman hu, nemahhig ali pengastigun Apu Dios ni hi-gada tep yadda humman ni lawah ni daka pehpehding.”

*Ya indawat etan ni nebalun biid Tempol
(Luke 21:1-4)*

⁴¹ Yimmudung hi Jesus di Tempol di demang etan ni kapengi-emmungin pihhuh ni kaiddawat idan tutu-u et tuka ang-ang-angadda katuutuun kamampengihha-ad ni pihhuh da. Dakel ida kekeddangyang ni nampengiha-ad ni dakel ni pihhuh da.

⁴² Entanni ey immali hu newetwet ni nebalun bii ey deddewwan hepeng ni ebuh hu inha-ad tu.

⁴³ Inaygan Jesus ida etan disipol tu et kantung hi-gaday “E-helen kun hi-gayu e ya etan deddewwan hepeng ni inha-ad ni nebalun bii hu e-etteng balol tu nem ya indawat idan etan ni edum.

⁴⁴ Tep yadda inha-ad etan idan kedangyan ey humman nehawal ni kinedangyan da. Nem ya etan newetwet ni nebalun bii ey ebuh humman ni pihhuh tu, nem inhanekul tun indawat ni emin.”

13

Ya nanghelan Jesus ni kebabahan etan ni Tempol et ya panleleghanan niya panligligatan tulli

(Matthew 24:1-2; Luke 21:5-6)

¹ Yan kapampeni-yanid Jesus etan ni Tempol, ey kan etan ni hakey ni disipol tuy “Apu, ang-ang mu kedi, kakkayyaggud eya Tempol! Ey etta-teng ni peteg hu batun nangkeikapya!”

² Kan Jesus ey “Em, kayyaggud eya yuka ang-ang-angan nunya, nem edum alin aggew et mangkebabah idan emin huuya. Endiddallin eyan batu hu mannenneng di neikapyaan tu, anin hakey.”

³ Yan eman ni linawwan di Jesus di Duntug e Olibah, ey limmaw di demang ni Temple et an yumudung diman. Entanni ey limmaw hi Peter, hi James, hi John, ni hi Andrew di kad-an tu et e-ebbuh idadman ey kandan hi-gatuy

⁴ “Pigan tulli amnuan nunyan inhel mu niya hipalli pengi-immatunan hedin kamangkedet-tengi amnuan tu?”

⁵ Kan Jesus ey “Helipat-i yu ma-lat endi an mehe-ul ni hi-gayu,

⁶ tep dakel idalli um-alin kanday hi-gada hi Christo et dakel ali tuun mehe-ul.

⁷ Ey dedngelen yulli e ida kamanggugubat hu tutu-ud neihnup niyad neidawwi, nem entan ali takut yu. Huuyaddalli mekapkapya, nem beken alin nunman ni kepappegan ni puyek.

⁸ Em, manggugubat idalli kebebbebley, tep wada hakkey ni ap-apu ey gubbaten tu hu edum

tun ap-apud edum ni bebley. Ey meweddalli bisil niya yegyeg. Huyyaddalli hu keilleppuan ni ligat.

⁹ Helipat-i yu, tep dedpapen dakeyulli et illaw dakeyud hinanggaddan huwet. Pambe-igen dakeyud kesimsimbaan niya peehneng dakeyud hinanggaddan ap-apu tep ya yuka pengullug ni hi-gak. Et yan nunman hu pengippeamtaan yun hi-gadan meippanggep ni hi-gak.

¹⁰ Tep mahapul ni meippeamtad kebebbebley hu meippanggep ni impahding kun panyagguan ni tuu et han medatngi hu kepappegan ni puyek.

¹¹ Hedin dedpapen dakeyulli et illaw dakeyud hinanggaddan huwet, entan kadenagi yun e-helen yu. Ehel yu hu hipan wadad nemnem yu, tep emin ali etan e-helen yu ey melpu etan ni Ispirituh Apu Dios, beken kayun kan nemnem.

¹² Yalli agi ey hi-gatu mengippepettey ni agi tu, ya a-ammed ey hi-gatu mengippepettey ni u-ungnga tu. Et yadda u-ungnga ey pepettey da a-ammed da.

¹³ Emin idalli tuu ey anggebe-hel dakeyu tep ya yuka pengullugin hi-gak. Nem yaddalli etan mengissippel ni ligat da niya mengippenenneng ni daka pengullug ni hi-gak ingganah ni megibuh emin ida huyya, ey meihwang ida.

*Ya meippanggep ali etan ni anggetakkut
(Matthew 24:15-28; Luke 21:20-24)*

¹⁴ Wadalli etan lawah ni peteg ni ang-angen yun kapekabbellawan Apu Dios ni meihha-ad etan di beken ni lebbeng ni keihha-adan tu. (Hi-gayun memidbid ni nunya ey mahapul ni

ewwatan yu huyya.) Emin idalli tuud Judea ey mahapul ni umbesik idad duntug.

¹⁵ Ya etan tuun wadad dallin ni baley tu ey mahapul ni eleg mantaktaktak ni umhegep di bawang ni an mengellan hipan mahapul tu, nem nealay bimmesik ma-lat eleg ha-kupan ni buhul tu.

¹⁶ Yadda etan tuun wadad payew ey mahapul ni eleg ida mantaktaktak ni umlaw di babal-ley dan an mengellan balwasi da, nem nealay bimmesik ida ma-lat eleg ida meha-kupan.

¹⁷ Anggehemmek idalli bibi-in nampambutsug et yaddalli etan wada gelang dan kaman-innum hedin medettengan idalli humman ni aggew.

¹⁸ Pandasal kayun Apu Dios ma-lat eleg ali maipaddih ni keteketel,

¹⁹ tep humman ni ligat ey nehalman ni peteg nem yadda la emin ni ligat, neipalpu eman ni naltuan ni puyek ingganah nunya. Ey endilli law hu henin nunman ni ligat hedin megibbuh.

²⁰ Nem ay kayyaggud et ingkalan Apu tayu hu bilang ni aggew ni panliggatan alin tuu gapuh idan etan ni tuu tun pinili tu, tep gullat ni eleg tu ekalan, et mettey emin hu tuu.

²¹ Ey hedin wadaddalli etan menghel ni kanday wadad dimmun winu wadadya hi Christo, ey entan kaya kulug tu.

²² Tep dakel ali hu menghel e kanday hi-gada hi Christo ey yaddalli edum ey kanday prophets ida. Ipahding dalli kaketngain tuu niya peang-ang dalli hu et-eteng ni kabaelan da, et humman hu, gullat ni mabalin et, anin idallin tuun Apu Dios et mehe-ul ida.

23 Et humman hu, helipati yu, yaggud impa-menguluk ni inhel ni hi-gayu.

Ya ellian ali mewan Jesus

(Matthew 24:29-31; Luke 21:25-28)

24 Hedin megibbuh idalli huyyan ligat, man me-dep ali law hu aggew niya eleg ali dama law umbenang hu bulan.

25 Ey mangke-gah idalli bittuwwen di kabunyan. Yan nunman ali ey endi petekkan tuddan wadad kabunyan, tep meendilli kabaelan da. *

26 Hedin negibbuh ni neipahding ida huyya, ey ang-angen da-ak ali e Pengulwan ni emin ni tuu etan di kulput e meang-ang ali et-eteng ni kabaelan ku niya dayaw ku.

27 Ittu-dak kuddalli anghel ku et dadada em-mungen ali emin hu pinilin Apu Dios ni tuu tud kebebbley di puyek.

Ya etan keyyew ni fig

(Matthew 24:32-35; Luke 21:29-33)

28 Nemnem yu e hedin kamemullung hu keyew e fig, ey amta yu e kamangeddetti hu siyaggew.

29 Heni daman ellian kulli e hedin neipahding idalli huyyan inhel ku, inamta yu e kamangeddetti law hu pambangngadan ku.

30 E-helen kun hi-gayu e makulug ni yadda edum ni hi-gayun tuun nunya ey eleg ida ni mettey ey um-amnulli emin eya inhel ku.

31 Meendilli kabunyan et ya puyek, nem man-nenneng alin ingganah hu ehel ku.

* **13:25 13:25** [24-25] Ang-ang yu Isaiah 13:10, ya 34:4, niya Joel 2:10.

Endin nengamtan ellian ali Jesus mewan di puyek

(Matthew 24:36-44)

³² Nem endi hakey ni nengamtan aggew winu tsimpuh ni ellian ku. Anin idan anghel et hi-gak e U-ungngan Apu Dios et eleg mi amta. Ebuh hi Ama e hi Apu Dios ni nengamta.

³³ Et humman hu, helipat-i yu, et mandaddan kayu, tep eleg meamta hu aggew ni nagtud ni ellian ku.

³⁴ Heni etan ni tuun indinel tuddan bega-en tu hu baley tu. Wada hakkeyey, intudu tun ngunnuen tu. Et tugunen tu etan hakey ni bega-en e peka-eddugan tu habyen. Et lumaw di edum ni bebley ey endi maptek ni pambangngadan tu.”

³⁵ Kan mewan Jesus ey “Helipat-i yu, tep endi maptek ni pambangngadan ku, heni etan ni tuun limmaw di edum ni bebley e eleg meamta hedini yan mahmahdem, yan gawan hileng, yan tekuk ni manuk, winu yan kakkabbuhhan hu keibbangngadan tu.

³⁶ Heni daman hi-gak e endi maptek ni keibbangngadan ku et inna-nu hedini ha-kupan dakeyun eleg mandaddan.

³⁷ Huyyan nakka pan-e-hela ey beken ni hi-gayun ebuh hu nakka pampengheli, nem emin hu tuu. Et humman hu, helipat-i yun emin ni tuu.”

14

Ya nan-uungbalan idan buhul Jesus ni pemetteyan dan hi-gatu

(Matthew 26:1-5; Luke 22:1-2; John 11:45-53)

¹ Dewwan aggew law ey medettengan hu Piyestah ni Passover niya Piyestah ni Sinapay ni eleg ma-duman ni yeast. Ey yadda etan ap-
apuddan padi niyadda kamantuttuddun Tugun Moses ey ida kaumhamahamak ni pehding dan mengilliggud ni mempap nan Jesus et pateyen da.

² Nem kanday “Eleg tayu ippaddih ni piyestah hu pempapan tayun hi-gatu, tep dakel ida tuu et entanni ey umguluh ida.”

Ya nengiduyagan etan ni biin nenginan lana nan Jesus

(Matthew 26:6-13; John 12:1-8)

³ Kamengngan di Jesus di Betania di baley Simon e hi-gatu etan wada la leprosih tu, * ey immali etan hakey ni biin wada hambusih ni nenginan lanetu et iduyag tud ulun Jesus.

⁴ Yadda etan edum ni tuun wadadman ey peteg bunget da etan ni bii. Kanday “A-ayyulah humman ni lana, tam impakewah tu.

⁵ Tam gullat ni iggatang humman et dakel ni pihhuh ni meidwat et idan nangkewetwet.” Et iheng-ak da etan bii.

⁶ Nem kan Jesus ni hi-gaday “Kenamung tu ngu. Kele yu ihheng-ak ey kayyaggud ni peteg humman ni tu impahding ni hi-gak?

⁷ Gaway ida newetwet tep wadaddangu dedan ni ingganah di kad-an yu, et linggeman ni tsimpuh ni pinhed yun pemaddangan ni hi-gada

* **14:3 14:3** Ya degeh ni leprosy ey kamengmengpuh hu annel.

et dammutu, nem hedin hi-gak, man eleggak mena-yun ni mekihahha-ad ni hi-gayu.

⁸ Impahding eyan bii hu mabalin ni pehding tun hi-gak. Dinuygan tu annel kun lana malat maidaddan, tep ay ngannganih keikkullungan ku.

⁹ Nemnemnem yulli huyyan impahding tu, tep emin alid kebbebley di keippeamtaan ni ehel Apu Dios ey meippeamta dama huyyan impahding tun penginnemnemneman alin hi-gatu.”

*Ya nengabulutan Judas ni mengihdul nan Jesus
(Matthew 26:14-16; Luke 22:3-6)*

¹⁰ Entanni ey limmaw hi Judas Iskariot e hakey ni disipol Jesus di kad-an idan ap-apuddan padi et makihummangan meippanggep ni pengippedpapan dan Jesus.

¹¹ Ida kamanggagaya et ehlen dan Judas e beyyadan dan pihhuh hi-gatu. Neilepun nunman ey kahellipat-in Judas hu pehding tun mengihdul nan Jesus.

*Ya nengannan di Jesus et yadda etan disipol tun Piyestah ni Passover
(Matthew 26:17-25; Luke 22:7-14, 21-23; John 13:21-30)*

¹² Yan lapun aggew ni Piyestah ni Sinapay ni eleg mekamdugan ni yeast e yan nunman hu daka pampalsiin impah ni kalneroh ni daka kennan Piyestah ni Passover, ey kan idan disipol Jesus ni hi-gatuy “Attu pinhed mun mi pengiddaddanan ni pengngannan tayun Piyestah?”

13 Ey kan Jesus etan ni dewwan disipol tuy “Lakkayuy eman di bebley et hedin wada ang-angen yu etan ni nan-agtun bewed, man unud yu ingganah etan di baley ni pengihgepan tu.

14 Kan yu etan ni kambaley ey ‘Kan Apu tayuy attu pengngannan middan disipol kullin tsimpuh ni Piyestah ey?’

15 Et ittudu tun hi-gayu etan et-eteng ni kuwal-tuh di meikadwan gladuh e wadan emin hu mahapul tayu. Yadman hu pengiddaddanan yun pengngannan tayulli.”

16 Et lumaw ida etan dewwad bebley ey makulug numan hu inhel Jesus et da idaddan diman emin hu pengngannan dan Piyestah ni Passover.

17 Mahmahdem nunman ey dimmateng di Jesus et yadda etan Hampulut dewwan disipol tu.

18 Nangginawwa da ekan ey immehel hi Jesus e kantuy “E-helen kun hi-gayu e makulug ni wada hakey ni hi-gayun mengihdul ni hi-gak. Iyyadyan nunya e kamekikkan ni hi-gatsu.”

19 Dingngel da humman ey maggeh nemnem da et wada hakkeyey kantuy “Kaw hi-gak?”

20 Kan Jesus ey “Ya hakey ni hi-gayun tuka pekihhiwhiw hu sinapay tud nakka pengihhiwhiwi hu mengihdul ni hi-gak.

21 Ma-nu tep makulug ni kan ni neitudek ni ehel Apu Dios ey metteyyak e Pengulwan ni emin ni tuu, nem anggehemmek alin peteg etan mengihdul ni hi-gak. Heballi ew nem eleg maiungnga humman ni tuu.”

Ya pengngannan etan ni sinapay niya penginnuman etan ni meinum ni penginnemnan ni neteyyan Jesus

(Matthew 26:26-30; Luke 22:15-20; 1 Corinthians 11:23-25)

²² Ida kamengnan ey illan Jesus etan sinapay et mansalamat nan Apu Dios et peni-angen tu et ika-peng tun hi-gada. Kantuy “Ekan yu tep huyya annel ku.”

²³⁻²⁴ Negibbuh ey illa tu mewan etan basuh et mansalamat nan Apu Dios. Indawat tun hi-gada et kantuy “Inum kayun emin eyad basuh tep huyya kuheyaw kun um-ayuh ni amnuan etan ni nekitbalan Apu Dios ni panyaggudan ni dakel ni tuu.” Et uminum idan emin.

²⁵ Kan Jesus mewan ey “E-helen kun hi-gayu makulug e eggak ali law um-inum mewan ni henin nunyan meinum ingganah alin innuman ku ni baluh ni meinum di nan-ap-apan Apu Dios.”

²⁶ Negibbuh humman et man-a-appeh idan penaydayaw dan Apu Dios et han ida lumaw di Duntug e Olibah.

Ya nanghelan Jesus ni pengihhe-utan alin Peter e hi-gatu hakey ni disipol tu

(Matthew 26:31-35; Luke 22:31-34; John 13:36-38)

²⁷ Entanni ey kan Jesus ni hi-gaday “Emin kayulli ey pan-inhihi-yanan yuwak, tep humman amnuan etan ni impatudek Apu Dios ni meippahding ni hi-gak e kantuy ‘Pepettey kulli etan kamampaptek idan kalneroh et mawehit ida kalneroh tu.’

28 Nem yallin ketegguan ku ey memengngulak ni umlaw di Galilee.”

29 Nem kan Peter ey “Anin na-mun hi-yanen dakaddan edum et eleg mabalin ni daka hi-yanen ni hi-gak.”

30 Nem kan Jesus ni hi-gatuy “Nemnemnem mu eya e-helen kun hi-gam, yan nunyan hileng ey mampitlun ihhaut mu e kammuy eleg muwak amta et han tumkuk hu manuk ni pidwatu.”

31 Nem kan Peter anhallaw ey “Anin na-mun mekitteyyak ni hi-gam et eleg mabalin ni nak e-helen e kankuy eleg daka amta.” Ey anin damaddan edum tun disipol ey humman inhel da.

*Ya an nandasalan Jesus di Gethsemani
(Matthew 26:36-46; Luke 22:39-46)*

32 Limmaw idad Gethsemani et kan Jesus ni hi-gaday “Panyuyyuddung kayullidya et nak mandasal di dimmun.”

33 Ebuh di Peter, hi James, et hi John ni ingkuyug tu. Maggeh ni peteg nemnem Jesus niya nemahhig lemyung tu.

34 Kantun hi-gaday “Maggeh ni peteg hu nemnem ku et iyyadyan heni ippatey ku. Dideya kayu ey entan kaugip et wada pan-e-eddum ku.”

35 Imme-eddawin ekket et manlukbub et mandasal nan Apu Dios ma-lat eleg et anhan an manhelheltap.

36 Kantun Apu Dios ey “Ama, hi-gam ey kabaelan mun mengippahding ni emin. Attu anhan et ekalen mu huyyan nak panhelheltapan ey? Nem ngenamung ka, ya pinhed mu hu meu-unnud, beken ni ya pinhed ku.”

³⁷ Nambangngad hi Jesus di kad-an idan disipol tu ey neugip ida. Kantun Simon Peter ey “Kaw neugip kayu? Kele eleg yu pakeisipel ugip yu, anin han-olas ni ebuh?”

³⁸ Kantu pay ni hi-gaday “Ebuh kaugip yu, nem pandasal kayu ma-lat eleg kayulli maheul ni manliwwat. Inamtak e pinhed yun mengun-unnud, nem kulang hu kabaelan yu.”

³⁹ Limmaw mewan et an mandasal nan Apu Dios ey humman mewan hu indasal tu.

⁴⁰ Et mambangngad ey neugip ida mewan etan disipol tu, tep eleg dan hekey han-isipel ugip da. Bimmangun ida ey eleg da amta e-helen dan hi-gatu.

⁴¹ Yan pitlu tun pambangngadan tu, ey kantun hi-gaday “Kaw tagan yu ugip niya kaw man-iyyatu kayu? Hiyya law, bangun kayu tep nedatngan hu pemetteyan idan nangkeliwatan ni tuun hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu.

⁴² Inah kayu et lumaw itsud kad-an da. Am-mundeh etan tuun nengihdul ni hi-gak.”

Ya nampapan dan Jesus

(Matthew 26:47-56; Luke 22:47-53; John 18:3-12)

⁴³ Nanengtun kaman-e-ehhel hi Jesus ey im-mali hi Judas e hakey idan etan ni Hampulut dewwan disipol Jesus. Ingkuyug tudda dakel ni tuun nampan-ispadah niya nampantenged ni bakdung, e humman ida intu-dak idan etan ni aap-apuddan padi niyadda etan kamantuttud-dun Tugun Moses, niyadda kamengipappangngulun Jews.

⁴⁴ Sinugun idan Judas e kantun hi-gaday “Kaimmatun la etan tayu dedpapen, tep humman etan akwalen ku. Hedin inakwal ku, immali kayu et pedenen yu niya pekagguwwalyai yun pengillawwan yu.”

⁴⁵ Limmaw hi Judas di kad-an Jesus et kantuy “Immali kami, Apu” ey in-akwal tu.

⁴⁶ Et umlidda etan tuu et pedenen da hi Jesus.

⁴⁷ Nem inuknut etan ni hakey ni disipol Jesus hu ispadah tu et palngen tu etan bega-en ni Eta-gey ni Padi ey neiptek di tangile tu.

⁴⁸ Immehel hi Jesus et kantun hi-gaday “Kaw matekewwak et pakkadek ni kayu man-ispadah niya kayu mampantetnged ni bakdung ni umalin mempap ni hi-gak?”

⁴⁹ Tam kewa-wa-wa ey wada-ak di Tempol ni kamantuttuddu, kele eleg yuwak depapen diman? Nem anin tep huyya amnuan etan ni neitudek ni inhel Apu Dios.”

⁵⁰ Emin ida etan disipol Jesus ey bimmesik ida.

⁵¹⁻⁵² Wada etan hakey ni kamengullug nan Jesus ni nanwawwangngal e kameitu-tu-nud ni hi-gatu. Pinden da e dedpapen da et, nem bimmesik e nammu-lih tep neya-nit hu wangal tu.

Ya nengimbistigalan dan Jesus di hinanggad-dan ap-apuddan Jews

(Matthew 26:57-68; Luke 22:54-55, 63-71; John 18:13-14, 19-24)

⁵³ Et ilaw da hi Jesus di baley etan ni Eta-gey ni Padi. Ey neamung idan emin diman etan aapapuddan padi, yadda ap-apuddan Jews, niyadda kamantuttuddun Tugun Moses.

⁵⁴ Neiunnuunnud hi Peter ni hi-gada, nem eleg meihnup. Nanha-ad di dallin et mei-dum idan guwalyan nandangdang di apuy.

⁵⁵ Sinaggan idan aap-apuddan padi et yadda ap-apuddan Jews hu mahmamamah idan tuun pebehul dan Jesus, ma-lat humman umgapuh ni pengipepetteyan dan hi-gatu, nem endi himmak dan bahul tu.

⁵⁶ Dakel ida etan nan-itek ni nantistigun kaday nambahul hi Jesus, nem eleg man-uunnud hu inhel da.

⁵⁷⁻⁵⁸ Entanni ey wadadda etan nan-itek e kaday “Dingngel mi la inhel tu e kantuy bahbahen tu kunu etan Tempol, nem melebbah kunu tellun aggew ey behwatan tu hakey mewan ni Tempol ni beken ni kinapyan tuu.”

⁵⁹ Nem anin hi-gada et eleg man-uunnud hu inhel da.

⁶⁰ Immehngeng etan Eta-gey ni Padi et kantun Jesus ey “Kele eleg ka umhapit? Kaw makulug numan ni inhel mu humman?”

⁶¹ Nem kaum-eneeneng hi Jesus e eleg ni hekey man-e-ehhel. Immehel mewan etan Eta-gey ni Padi e kantuy “Kaw hi-gam hi Christo e Ungngan Apu Dios ni mengippaptek ni emin ni tuu?”

⁶² Kan Jesus ey “Em. Ang-angen yuwak ali e Penguluwan emin ni tuun umyudung di winannan Apu Dios e Keta-ta-geyyan. Ang-angen yuwak ali mewan di kulput ni pambangngadan kud puyek.”

⁶³ Inhel Jesus huyya ey bini-ki etan ni Eta-gey ni Padi hu balwasi tun bunget tu. Et kantuy “Hiyya! Negibbuh huyyan diklamuh. Eleg

mahapul ni wada edum ni tistigu, tep dingngel tayu inhel tu.

⁶⁴ Dingngel tayu hu tuka panla-pahin Apu Dios. Ey hipa yuka pannemnem?" Kan idan emin ni tuu ey "Mahapul ni mettey."

⁶⁵ Yadda edum ey linupdaan da hi Jesus. Ey hedin hinephepan da matetu, dinuntuk da ni kanday "Ehel mu dan hu nenuntuk ni higamah?" Nan-amping ida dama etan ni guwalya.

Ya nengiheutan Peter e edum tu hi Jesus

(Matthew 26:69-75; Luke 22:56-62; John 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Hedin hi Peter, nanengtun wadad dallin e kamekiddangdangdang idan guwalya. Immali etan hakey ni biin bega-en etan ni Eta-gay ni Padi ey

⁶⁷ inimmatunan tu hi Peter et kantuy "Tam higam la etan hakey ni kadwan Jesus e iNazareth."

⁶⁸ Nem inhalt Peter e kantuy "Tawwey ngu, eggak ngu amta huttan ni muka pan-e-hela." Neba-hil hi Peter etan di luhud ey simmekuk hu manuk.

⁶⁹ Inang-ang mewan etan ni biin bega-en et kantudda etan ni tutu-u ey "Hi-gatu kaya hakey ni edum nan Jesus."

⁷⁰ Nem inhalt mewan Peter e kantuy beken tu.

En-entanni ey kan mewan idan tuun nan hi Peter ey "Eleg mabalin ni mu ihhaut, tep anin ni hi-gam et nalpu kad Galilee."

⁷¹ Nem insapatah Peter e kantuy "Anin na-mun petteyen tuwak Apu Dios et makulug ni eggak amta etan tuun yuka e-e-hela."

⁷² Tuka pan-e-hela humman ey simmekuk hu manuk e humman pidwatu ey ninemnem Peter etan la inhel Jesus ni hi-gatun kantuy “Mampitlulli penghelam e kammuy eleg muwak amta et han tumkuk hu manuk ni pidwatu.” Et ebuhe mannannangnih.

15

Ya nemistigalan Pilate nan Jesus

(Matthew 27:1-2, 11-14; Luke 23:1-5; John 18:28-38)

¹ Kakkabbuhhan ni nunman ey neamung ida mewan etan ap-apuddan padi, yadda etan ap-apuddan Jews, yadda kamantuttuddun Tugun Moses, niyadda konsihal et panhuhumanganan da hedin hipa pehding dan Jesus. Binangkilingan da hi Jesus et ilaw dad kad-an Pilate, tep hi-gatu governor ni nunman.

² Binistigal Pilate e kantuy “Kaw hi-gam hu Patul idan Jews?” Kan Jesus ey “Tam deh e inhel mu.”

³ Ey dakel kapebehul idan aap-apuddan padin hi-gatu.

⁴ Et kan Pilateh ni hi-gatuy “Hipa penummang mu eyan daka pebehul idan hi-gam?”

⁵ Nem kapemeggan Jesus hu i-inneng ey natnga hi Pilate.

Ya meippanggep ni pengippepetteyan dan Jesus

(Matthew 27:15-26; Luke 23:13-25; John 18:39-19:16)

⁶ Hedin Piyestah ni Passover ey wada keibbukyat ni governor ni hakey ni neikelabut ni pinhed idan tuun meibbukyat.

⁷ Wadaddan nunman hu neikelabut ni pim-matey eman ni nekigubatan dad Rome e hi Barrabas hu hakey.

⁸ Ida kamangkeemmung hu tutu-ud kad-an Pilate ma-lat ibega dan hi-gatu hu pinhed dan meibbukyat ni neikelabut. *

⁹ Et kan tun hi-gaday “Kaw pinhed yun yan eya Patul idan Jews hu ibbukyat ku?”

¹⁰ Huyya inhel Pilate tep inamta tu e yadda aap-apuddan padi ey daka keemmehin peteg hi Jesus, et humman himmulun ni da nengilawwan ni hi-gatud kad-an tu.

¹¹ Nem sinuttullun idan aap-apuddan padi hu tutu-u et kanday hi Barrabas hu pebukyat nan Pilate e beken hi Jesus.

¹² Et ibega mewan Pilate hu pehding tun Jesus, e kantun hi-gaday “Hipa tep pehding ku eyan Patul idan Jews?”

¹³ Simmekuk idan emin ey kanday “Ipetak yud krus!”

¹⁴ Nem kan Pilate ey “Nem kaw hipa bahul tu?” Nem da anhan law kapan-eleta tekuk da e kanday “Ipetak yu kumad krus!”

¹⁵ Inu-unnud tu pinhed idan tutu-u et ibukykat tu hi Barrabas. Hedin hi Jesus ey impabeig tu et han tu pebeltan idan sindalun Rome ma-lat da ipetak di krus.

* **15:8 15:8** Ya kapehding ni governor ey wada hakey ni tuka ibbukyat ni neikelabut ni katootoon.

*Ya neneghegnudan idan sindalu nan hi Jesus
(Matthew 27:26-31; John 19:2-3)*

¹⁶ Illaddan sindalu hi Jesus et ilaw dad baley ni governor et aygan daddan emin hu edum dan sindalu.

¹⁷ Immaladdan madlang ni balwasi et pebalwasi dan Jesus, tep humman kaibbalwasin patul et kumapyaddan hebit et palikuhen da et papnget dan hi-gatu.

¹⁸ Daka heghegnuda e kanday “Anakkayang numan eya Patul idan Jews!”

¹⁹ Nanheplat da ulu tu niya nanlupdaan da, ni nandukkun idad hinangga tu, ni linanglangkakan dan menaydayaw ni hi-gatu.

²⁰ Negibbuh ni hineghegnud da et ekalen da etan impebalwasi da et pebanggad da etan imbalwasi tu et ilaw dan da ippatak di krus.

Ya neipetakan Jesus di krus

(Matthew 27:32-44; Luke 23:26-43; John 19:17-27)

²¹ Wadaddad dalan ey dinammu da hi Simon e iCyrene e amad Alexander nan Rufus et papilit idan sindalun pehhanen tu hu krus Jesus.

²² Inlaw da hi Jesus di duntug e Golgotha e ya keibbellinan tu ey heni genit ni ulu ang-ang tu.

²³ Yan dintengan da ey peinnuman et idan sindalun meinum ni na-duman ni mira e agah, nem eleg tu pinhed.

²⁴ Et ipetak idan sindalud krus. Inla da balwasi tu et ibubunus da hedin hipan balwasi tu hu ellan ni hanhakkey ni hi-gada.

²⁵ Neta-nang hu aggew ni nunman ni nengipetakan dan Jesus.

²⁶ Intudek dad ta-pew ni ulu tu etan impabehul dan hi-gatu. Ya neitudek ey: "Huyya Patul idan Jews."

²⁷ Wadadda dewwan matekew ni impatak da damad krus e hakey di winilli tu et ya hakey di winannan tu.

²⁸ Huyya inamnuan eman ni ehel Apu Dios ni neitudek ni kantuy "Imbilang dan nambahul."

²⁹ Emin ida kamelebbah ey ida kamanwigwigi-wig niya daka pan-impipihuli hi Jesus. Kanday "Attu mewan etan kammuy bahbahen mu etan Tempol et behwaten mun meikatlun aggew ey?"

³⁰ Tamey eleg mu kabaelan ni baddangan annel mu et ma-kal ka eyad neipetakan mu?"

³¹ Anin idan aap-apuddan padi et yadda kamantuttuddun Tugun Moses et daka pan-impipihuli hi Jesus e kanday "Kele binenaddangan tudda edum ey eleg han-ihwang tu annel tu?"

³² Ang-ang tayu numan eya nanghel ni kantuy hi-gatu Christo e Patul idan Jews, hedin mekal eyad neipetakan tu ah! Hedin numan mekal, man kullugen tayu." Anin ida dama etan dewwan neipetak et daka pampadngeli hi Jesus.

Ya neteyyan Jesus

(Matthew 27:45-56; Luke 23:44-49; John 19:28-30)

³³ Nandattek aggew nunman ey pinhakkeyey na-ngetan emin hu bebley ni tellun olas.

³⁴ Entannit hambatanganan ey simmekuk hi Jesus e kantuy "Eloi, Eloi, lama sabaktani!" Ya

keibbellinan tu ey “Apu Dios ku! Apu Dios ku! Kele muwak impayyag?” †

³⁵ Yadda etan edum ni tuun nangngel, ey kanday “Eneeneng itsu et denglen tayu ah. Tam tuka pan-eyyagi na-mu hi Elijah.”

³⁶ An ginagannu etan ni hakey ni tuun intamel hu bulak di mapeit ni meinum et iplat tud paul ma-lat pehuphup tun Jesus. Kantuy “Ang-ang tayu numan hedin um-ali hi Elijah ni memaddang ni hi-gatu ah!”

³⁷⁻³⁸ Entanniy simmekuk mewan hi Jesus et matey. Yan neteyyan tu ey neidihhan ni nepikgat etan mahdel ni kultinah di Tempol neipalpud tapew tu ingganah di hengeg tu.

³⁹ Ya etan ap-apun sindalun kaman-eh-ehneng di kad-an ni neipetakan Jesus ey dingngel tu tekuk tu et kantuy “Makulug ni U-ungngan Apu Dios huyya.”

⁴⁰ Wadaddad Maria Magdalena, hi Maria mewan e inad James nan hi Jose, ni hi Salome et yadda edum ni biin dalli kaang-ang-anga hi Jesus di a-allaw tu.

⁴¹ Huyyaddan bii hu neiunnuunnud nan Jesus niya bimmenaddang ni hi-gatun linallowwan tuddad bebley di Galilee. Wadadda pay hu edum ni biin neki-lin hi-gatud Jerusalem.

Ya neikulungan Jesus

(Matthew 27:57-61; Luke 23:50-56; John 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Kamangkehilleng ni nunman e Kalima, ey immali hi Joseph e iArimatea e hakey ni

† 15:34 15:34 Psalm 22:1

kametbal ni ap-apu. Eleg tumekut ni limmaw di kad-an Pilate et tu ibega hedin dammutun ellan tu annel Jesus. Hi Joseph ey hi-gatu hakey ni kaum-aabtun kedettengan ni pan-ap-apuan Apu Dios.

⁴⁴ Natnga hi Pilate tep nengimpapatey hi Jesus et paeyag tu etan ap-apun sindalu et ibega tu hedin makulug ni netey hi Jesus.

⁴⁵ Dingngel tu e makulug ni netey et iebulut tun ellan Jose hu annel tu.

⁴⁶ Et lumaw hi Jose et tu ekalen hu annel Jesus di neipetakan tud krus, et libutan tun luput et tu ikulung etan di neitukituk ni kulung di batu, et tangeben tun et-eteng ni batu.

⁴⁷ Inang-ang di Maria Magdalena nan hi Maria e inad Jose hu neikulungan ni annel Jesus.

16

Ya netagwan Jesus

(Matthew 28:1-8; Luke 24:1-12; John 20:1-10)

¹ Nelabah law hu Sabaduh e kamengillin ni aggew et an gumtang di Maria Magdalena, hi Maria e inan James, et hi Salome ni spices ni da i-apuap di annel Jesus.

² Yan kakkabbuhan nunman ni Linggun sim-mimil hu aggew, ey himmaleman idan limmaw di kulung.

³ Wadaddad dalan ey kan ni hanhakkey ni hi-gaday "Hipa tu-wa la mengullin etan ni et-eteng ni batun neitengeb di kulung?"

⁴ Nem umdateng ida ey neulin etan ni et-eteng ni batun neitengeb.

⁵ Neala law et pakdag da hegep etan di kulung ey immegyat ida tep wada lakin nambalwasin mablah e yimmudung di wannan ni binaktadan lan Jesus.

⁶ Kan nunman ni laki ey “Entan takut yu tep inamtak et hi Jesus di Nazareth ni neipetak di krus hu yu ang-angen, nem endidya law tep netagwan. Ang-ang yu kedi, adyadeh la binaktadan tu.

⁷ Lakkayuy kuma et ehlen yun Peter et yadda etan edum ni disipol tu e memappangngulu lad Galilee et ya ladman hu pan-in-aang-angan da, e henin inhel tu lan nunman.”

⁸ Et bumsik ida eida kamanggegeygey ni takut da. Ey eleg ida man-e-ehhel di edum ni tuu, tep nemahhig hu takut da.

Ya nampeang-angan Jesus nan hi Maria Magdalena

(Matthew 28:9-10; John 20:11-18)

⁹ Yan eman ni netagwan Jesus ni kakkab-buhhan ni Linggu, ey hi Maria Magdalena hu nemangulun nampeang-angan tu. Hi-gatu la etan biin nangkalan Jesus ni pitun neihuklung ni dimonyoh.

¹⁰⁻¹¹ Limmaw hi Maria di kad-an idan etan ni disipol Jesus ni kaumlelemyung niya kaumnang-inangih et ehlen tun hi-gada e simmagu hi Jesus ey inang-ang tu hi-gatu, nem eleg da kulluga.

Ya nampeang-angan Jesus idan etan ni dewwan disipol tu

(Luke 24:13-35)

¹² Ya mewan eman ni kapenglawwiddan etan ni dewwan disipol Jesus di edum ni bebley ni nalpuwan dad Jerusalem, ey nampeang-ang hi Jesus ni hi-gada, nem eleg da ni immatunan.

¹³ Nambangngad ida et da ehelen idan edum da, nem humman idan edum da ey eleg dadda kulluga.

Ya nampeang-angan Jesus ida etan ni Hampulut hakey ni disipol tu

(Matthew 28:16-20; Luke 24:36-49; John 20:19-23; Acts 1:6-8)

¹⁴ Entanni mewan, ey nampeang-ang hi Jesus etan idan Hampulut hakey ni disipol tun daka pengnganni. Imbunget tudda tep kulang hu daka pengullug niya daka kehhignadda etan nenang-ang ni hi-gatun netagwan tu.

¹⁵ Kantun hi-gaday “Elaw kayud kebebbebley di puyek et yu ituttudduddan katuutuu hu impahding kun panyaggudan ni tuu.

¹⁶ Et yadda etan tuun mengullug et pebenyag ida ey mehallakniban ida. Nem yadda etan eleg mengullug ey mekastigudda.

¹⁷ Ka-immatun idalli etan kamengullug, tep wadalli kabaelan dan mengkal ni kameihhuklung tep ya daka pengullug ni hi-gak, niya wadalli kabaelan dan mengihheppit ni hin-appil ni ehel.

¹⁸ Anin ni tetngeden da uleg et eleg dadda kellata niya anin ni wada innumen dan kedet et eleg ida mettey. Wadalli kabaelan dan mengkal ni degeh ni tuu, anin daka kap-an ebuh.”

*Ya neibangngadan Jesus di kabunyan
(Luke 24:50-53; Acts 1:9-11)*

¹⁹ Ginibbuh tun inhel ida humman ey impaenamut Apu Dios di kabunyan et an yumudung di winannan Apu Dios.

²⁰ Et yadda etan disipol tu ey limmaw idad kebbebley et ida mantuttuddu. Et baddangan idan Apu Dios niya indawtan tuddan kabaelan dan nengipahding idan miracle et keang-angan tu e makulug hu intuttuddu da.

lxxxviii

Kallahan, Keley-i
Kallahan, Keley-i: Ya ehel apu Dios Bible

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Antipolo Ifugao

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 May 2025 from source files
dated 3 May 2025

3593303a-80c2-56e4-90b2-f4bfea2fd2a6